

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ДАНКО ДАНА ВАЛЕРІЙВНА

УДК 316.614-057.87:32

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ
МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ
ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО СОЦІУМУ**

19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи

РЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора психологічних наук

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Дисертацію підготовлено шляхом самостійної роботи без наукового консультування.

Офіційні опоненти: доктор психологічних наук, професор
Комар Таїсія Василівна,
Хмельницький національний університет
МОН України, кафедра психології та
педагогіки, завідувачка;

доктор психологічних наук, доцент
Добровольська Наталія Анатоліївна,
Київський національний університет
технологій та дизайну МОН України, кафедра
фізичного виховання та здоров'я, професорка;

доктор психологічних наук
Черновська Лілія Володимирівна,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» МОН України,
кафедра психології, завідувачка.

Захист відбудеться «11» жовтня 2025 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.051.11 Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля МОН України за адресою: 01042, м. Київ, вул. Іоанна Павла II, 17, ауд. 401.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті університету <https://snu.edu.ua/index.php/science/spetsializovani-vcheni-rady-iz-zahystu-dysertatsij-d-29-051-11/> та у науково-технічній бібліотеці Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля МОН України за адресою: 01042, м. Київ, вул. Іоанна Павла II, 17.

Реферат розісланий «10» вересня 2025 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.М. Побокіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму, пов'язаних з загрозами демографічного, екологічного, соціально-економічного та суспільно-політичного характеру, зростає значущість і переосмислюється сутність категорій здоров'я загалом та ролі системи його охорони у вирішенні питань здоров'язбереження молоді. Крім того, значно посилюються вимоги щодо підготовки нової генерації фахівців соціономічного профілю, здатних якісно та ефективно виконувати завдання зі збереження, зміцнення та відновлення здоров'я молоді.

Констатовано, що здоров'я молоді в будь-якому суспільстві та за будь-яких соціально-економічних та політичних ситуацій є актуальною проблемою та предметом першочергової важливості, оскільки воно визначає майбутнє країни, генофонд нації, науковий та економічний потенціал суспільства і, поряд з демографічними показниками, є чутливим показником соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Слід зазначити також, що кризові явища в соціальній сфері сприяли зміні мотивації освітньої діяльності учнівської та студентської молоді, знизили її творчу активність, уповільнили фізичний та психічний розвиток, викликали низку відхилень у соціальній поведінці тощо. З цих причин проблема здоров'язбереження молоді постає особливо актуальною у всіх сферах її життєдіяльності.

Водночас, в умовах сучасної глобальної духовно-екологічної кризи, одним із проявів якої є погіршення здоров'я молоді, зростає інтерес до проблеми здоров'язбереження не тільки в її загальнонауковому і філософсько-антропологічному вимірах, а й в соціально-психологічному.

Проблема збереження та зміцнення здоров'я молоді є міждисциплінарною і розглядається на перетині багатьох наук, таких як медицина, психологія, педагогіка та інших. Так, у нейропсихологічному плані всі вищі психічні функції сприймаються як функціональні системи, мають унікальну динамічну структуру, яка перебудовується протягом життя (О. Кокун, Л. Лисогор, О. Мельник, О. Павлюк, О. Петяк, С. Тихонова та ін.). Для вивчення таких складних структур використовується системний підхід до дослідження психічної діяльності, який передбачає розгляд співвідношень різних психологічних процесів між собою у їхній спільній структурній організації, що дозволяє оцінити динаміку та результати регуляторної діяльності психіки. Водночас, багато сучасних психологічних досліджень спрямовані на виділення та вивчення окремих психологічних чинників здоров'я (А. Борисюк, І. Бурлакова, К. Максименко, К. Седих та ін.)

В останні роки активізувалися наукові пошуки щодо проблеми здоров'я учнівської молоді в системі освіти (А. Грись, Н. Добровольська, Т. Комар, Т. Щербан та ін.), що є предметом професійного інтересу фахівців

соціономічного профілю. Зокрема, обґрунтовано особливості підліткового віку, як періоду інтенсивного та цілеспрямованого розвитку особистості; розкрито питання формування фізичного, психічного та соціального компонентів здоров'я неповнолітніх (С. Гаркуша, Н. Завацька, У. Михайлишин, Л. Черновська та ін.); розглядаються різні здоров'язберігаючі психолого-педагогічні технології (Т. Антоненко, Ю. Бистрова, Ю. Бойчук, Т. Кондес, А. Турубарова та ін.).

Крім того, впродовж останніх десятиліть спостерігається значний інтерес вітчизняних та зарубіжних науковців до проблеми професійної підготовки фахівців соціономічної сфери до здоров'язбережувальної діяльності (О. Бойко, В. Васильєв, О. Гуренко, Н. Кабаченко, А. Капська, О. Карпенко, І. Ковчина, І. Мельничук, Л. Міщик, В. Поліщук та ін.), зокрема: висвітлено різні аспекти проблеми становлення інституту медико-соціальної роботи і підготовки фахівців до цього виду професійної діяльності (І. Булах, Л. Вакуленко, І. Грига, Л. Кнодель, Г. Мешко, С. Стеценко та ін.). Серед зарубіжних дослідників варто відзначити наукові напрацювання в цьому напрямку Дж. Донеллі, Дж. Кінгсона, М. Пейна, Ю. Хеймінга та ін. Широко розглядаються питання соціальної роботи з дітьми групи ризику (В. Бочелюк, Н. Левченко, Н. Максимова, К. Мілютіна, І. Парфанович та ін.).

Дослідження та розробки в зазначеному векторі інтенсивно ведуться в межах проблем фізичної культури молоді, яка мешкає в умовах несприятливих чинників довкілля, а формування методів пропаганди здорового способу життя серед молоді здійснюється науковцями та практиками системи охорони здоров'я, представниками педагогічного середовища; проводиться активна робота щодо залучення студентської молоді до науково-дослідної роботи, зокрема з питань стану та розвитку установок на здоров'язбереження; створюються гуртки, спортивні та туристичні клуби; проводяться заходи оздоровчо-туристської та краєзнавчої спрямованості. При цьому потенціал психологічної науки не використовується повною мірою, зокрема з точки зору вивчення соціально-психологічних особливостей мотивації та готовності молоді до здоров'язбереження; невирішеними залишаються завдання пошуку та прогнозування інноваційних методів, прийомів, технологій, відповідних форм організації навчальної діяльності, що має вагоме прикладне значення для формування здорового способу життя молоді та її здоров'язбереження.

Загалом, аналіз наукової літератури щодо існуючої наразі практики вирішення проблеми здоров'язбереження молоді виявив низку протиріч: між потребою в розробці цілісної системи її здоров'язбереження та відсутністю соціально-психологічних технологій для її вирішення; усвідомленням зазначеного вікового періоду як завершального етапу в формуванні особистісно значущих якостей та обмеженістю соціально-психологічних досліджень, які розкривають специфіку забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах трансформаційних змін сучасного соціуму; рівнем наукової

розробленості соціально-психологічних технологій здоров'язбереження молоді та здатністю використовувати результати наукових досліджень у практиці роботи освітніх та інших установ; прагненням фахівців (психологів, педагогів, соціальних та медичних працівників) і батьків до збереження та зміцнення здоров'я молоді та здатністю ефективно взаємодіяти, забезпечуючи максимальний ефект у векторі вирішення проблеми здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Актуальність означеної проблематики, її складність, багатовимірність та недостатня розробка теоретичних і практичних аспектів, із урахуванням соціального контексту розвитку держави та спрямованості до умов сучасної освіти України, зумовили вибір теми дисертаційного дослідження *«Соціально-психологічні основи здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає науково-дослідній темі кафедри психології Ужгородського національного університету МОН України «Соціально-психологічні складові психічного здоров'я особистості в кризових умовах сучасності» і комплексним науково-дослідним темам кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля МОН України «Соціокультурні та психологічні аспекти адаптації особистості в сучасному соціумі», «Соціально-психологічні основи розвитку адаптаційного потенціалу особистості засобами інноваційних психотехнологій в умовах трансформаційних змін сучасного суспільства». Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (протокол № 5 від 31 січня 2025 р.).

Об'єкт дослідження – здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Предмет дослідження – соціально-психологічні основи здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Мета дослідження полягає в концептуальному визначенні соціально-психологічних основ здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму; розкритті змістовно-процесуальних засад багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах трансформаційного соціуму.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретико-методологічний аналіз підходів до вивчення проблеми здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

2. Здійснити концептуалізацію проблеми здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму в соціально-психологічному дискурсі.

3. Запропонувати структурно-функціональну модель формування готовності молоді до здоров'язбереження в умовах трансформаційного соціуму.

4. Дослідити соціально-психологічну специфіку здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

5. Розкрити змістовно-процесуальні засади побудови та реалізації багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

6. Провести оцінку ефективності впровадження багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах трансформаційного соціуму.

Теоретико-методологічну основу дослідження становили: принципи системно-інтегративного (В. Бочелюк, С. Гарькавець, Є. Гейко, І. Пасічник, К. Седих, К. Lorenz, J. Schaefer, I. Stengers, S. Taylor, K. Wilber та ін.), суб'єктно-діяльнісного (Г. Костюк, С. Максименко, І. Пасічник, Я. Раєвська, В. Роменець, В. Турбан, О. Чебикін, В. Чернобровкіна та ін.), процесуально-динамічного (Ю. Бохонкова, І. Гоян, Г. Калмиков, Ю. Швалб та ін.), інформаційно-комунікативного (В. Барко, Л. Засєкіна, Л. Калмикова, З. Кіреєва, В. Корнієнко, У. Михайлишин, М. Орап та ін.), особистісно-компетентнісного (І. Ващенко, О. Лосієвська, Л. Онуфрієва, В. Рибалка, Н. Токарева, О. Цільмак та ін.), аксіологічного (Є. Карпенко, З. Карпенко та ін.) підходів в психології; генетичний підхід до становлення особистості на різних вікових етапах (В. Волошина, А. Грись, З. Ковальчук, С. Максименко, І. Пасічник та ін.); концепції розвитку особистості як активного суб'єкта життєдіяльності (І. Волженцева, Н. Добровольська, Т. Комар, Т. Траверсе, Н. Чепелева та ін.); наукові погляди на природу та генезу цінностей і ціннісних орієнтацій молоді у векторі її здоров'язбереження (О. Бондаренко, М. Боришевський, Н. Завацька, О. Литвиненко, О. Фурман, Р. Шевченко та ін.); підходи до технології формування здорового способу життя (О. Кононенко, Л. Пілецька, І. Попович, Л. Руденко та ін.) та основ функціонування здоров'язберігаючих технологій (І. Бурлакова, Т. Кондес, А. Курова, К. Максименко, О. Максименко та ін.); сучасні підходи до підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю (О. Безпалько, Р. Вайнола, Ж. Вірна, С. Миронець, О. Пометун, Л. Хоружа, Т. Щербан та ін.) та здоров'язбережувальної діяльності особистості у закладах вищої освіти, як можливості ефективної професійної підготовки (О. Антонова, В. Бабич, Н. Башавець, Л. Безугла, О. Бойко, А. Борисюк, С. Кім, Р. Левін, Г. Мешко, Т. Осадченко, Н. Поліщук та ін.); методологічні положення і принципи активного соціально-психологічного навчання (О. Бондарчук,

Л. Заграй, О. Лукашов, О. Сафін, А. Скларук, О. Сорока, А. Турубарова, С. Яковлева, Т. Яценко та ін.); теорія технологізації соціально-психологічної роботи з молоддю в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму (К. Андросович, О. Блискун, Ю. Завацький, А. Капська, А. Коваленко, С. Омелянюк, Н. Фалько та ін.).

Для досягнення поставленої мети та розв'язання висунутих завдань використано комплекс **методів дослідження**:

– *теоретичні*: теоретичний, порівняльний аналіз та синтез сучасних наукових й емпіричних досліджень з проблеми визначення соціально-психологічних основ здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму, а також їх узагальнення, класифікація та систематизація;

– *емпіричні*: включене спостереження; бесіда; експертне оцінювання; анкетування, нестандартизоване інтерв'ю, біографічне інтерв'ю («Життєві події, що впливають на мотивацію до здоров'язбереження у молоді» (Д. Данко)); метод фокус груп; контент-аналіз; психодіагностичні методики: шкала оцінки психічного статусу (Mini-mental State Examination, MMSE) (М. Folstein), «Коректурна проба» (варіант із кільцями Ландольта); особистісна шкала проявів тривоги (Teilor's Manifest Anxiety Scale, TMAS), шкала зниженого настрою – субдепресії (Zung Self-Rating Depression Scale, SDS), тест агресивності Баса-Даркі (Buss-Durkee Hostility Inventory, BDHI), методика діагностики самооцінки (Т. Дембо, С. Рубінштейн); опитувальник атрибутивного стилю для дорослих (ОАСД) (С. Peterson та ін., адаптація Л. Малімон, Т. Дучимінської), опитувальник «Стратегії копінг-поведінки» (СКП) (С. Фолкман, Р. Лазарус), опитувальник «Ставлення до здоров'я» (Р. Березовська), тест «Визначення рівня самоактуалізації особистості» (САМОАЛ) (Е. Шостром), тест тривожності (Б. Філіпе); проєктивні методики: «Соціометрія» (Я. Морено), «Незакінчені речення» та ін.;

– *методи математичної обробки даних* із їх подальшою якісною інтерпретацією та змістовним узагальненням. Статистичну обробку даних і графічну презентацію результатів дослідження здійснено за допомогою пакета статистичних програм SPSS (версія 25.0.1.0).

Організація і база дослідження. Дослідження проводилося в період 2016-2025 рр. на базі загальноосвітніх навчальних закладів, закладів вищої освіти, установ і підприємств різної форми власності всіх регіонів України (Науково-практичного центру медико-соціальних та психотехнологій (м. Київ), Українського Північно-Східного інституту прикладної та клінічної медицини (м. Суми), Центру надання правової та психо-соціальної допомоги ВПО (м. Київ), Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (м. Запоріжжя), Центру розвитку підприємництва та реалізації бізнес-ідей» (м. Київ),

Ужгородського національного університету, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Західноукраїнського національного університету, Національного університету «Запорізька політехніка», Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини).

Емпіричне дослідження було проведено на контингенті учнівської та студентської молоді (208 респондентів) віком від 16 до 24 років, з яких 115 респондентів перебували в стресовому/постстресовому станах та 93 респондента – без стресових впливів у поточному стані.

Надійність і вірогідність результатів дослідження забезпечено методологічним обґрунтуванням вихідних теоретичних позицій, використанням взаємодоповнювальних методів, що відповідають меті та завданням дослідження, репрезентативністю вибірки, поєднанням кількісних і якісних методів аналізу отриманих емпіричних даних, застосуванням методів математичної статистики.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у тому, що:

– *вперше*: здійснено концептуалізацію проблеми здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму в соціально-психологічному дискурсі, зокрема через її *розкриття* у векторах інституційної та ментальної цілісності соціуму; *визначення* соціально-психологічних та організаційно-технологічних принципів та умов здоров'язбереження молоді в трансформаційному соціумі; *розроблено та операціоналізовано* структурно-функціональну модель формування у молоді готовності до здоров'язбереження в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму, що містить мотиваційно-ціннісний, інтелектуальний та діяльнісний компоненти та відповідні їм критеріальні показники і рівні сформованості (низький, середній, високий); *розкрито* соціально-психологічні особливості здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму з позиції структурної організації системи здоров'язбереження молоді (соціально-економічні, демографічні, регіональні аспекти); *визначено* психологічні предиктори здоров'язбереження молоді в умовах трансформаційного соціуму (інформаційні, активаційні, особистісні, соціально-психологічні); *виявлено* особливості функціонування соціально-психологічних складових внутрішньої картини здоров'я молоді в трансформаційному соціумі (на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях); *розкрито* соціально-психологічну специфіку атрибутивного стилю (оптимістичного, песимістичного) як захисного механізму, що реалізується через конструктивні або деструктивні поведінкові стратегії молоді у вимірі її здоров'язбереження в умовах сучасних

викликів трансформаційного соціуму; *виокремлено* структурно-змістовні особливості мотивації молоді до здоров'язбереження в трансформаційному соціумі (типологію, умови та механізми);

– *розкрито* змістовно-процесуальні засади багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму, із залученням системно-інтегрованого, комплексного та технологічного підходів, у межах якої розроблено й імплементовано навчально-методичний та організаційно-технологічний супровід цього процесу з виокремленням й обґрунтуванням соціально-психологічних технологій здоров'язбереження молоді на різних етапах її професіоналізації та необхідністю підготовки фахівців соціономічного профілю до соціально-психологічної роботи з молоддю в напрямку її здоров'язбереження в умовах трансформаційного соціуму;

– *поглиблено та уточнено*: уявлення про сучасні підходи до вивчення конструкту здоров'язбереження та його змістовні і структурні особливості; про соціально-психологічну сутність процесу забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах трансформаційного соціуму;

– *набули подальшого розвитку*: методологічне та методичне забезпечення вивчення феномену здоров'язбереження молоді; підходи до соціально-психологічних засобів і технологій ефективного забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання методичного інструментарію при проведенні системних досліджень феномену здоров'язбереження молоді; у розробці та реалізації багаторівневої соціально-психологічної програми, спрямованої на забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму; визначенні та обґрунтуванні соціально-психологічних умов ефективної реалізації розробленої багаторівневої програми, з урахуванням змісту, форм, методів цілісного освітнього процесу і позанавчальної роботи та на засадах системно-інтегрованого, комплексного і технологічного підходів.

Отримані наукові дані та вироблені на їх основі рекомендації можуть бути використані психологами, соціальними працівниками, фахівцями інших галузей, які займаються проблемами здоров'язбереження молоді. Матеріали дослідження можуть бути застосовані при підготовці освітньо-професійних та освітньо-наукових програм в освітніх компонентах із проблеми здоров'язбереження молоді в умовах трансформаційного соціуму. Розроблена багаторівнева соціально-психологічна програма може бути рекомендована для впровадження у закладах освіти, консультаційних центрах, центрах соціально-психологічної адаптації, центрах психо-соціальної допомоги з метою підвищення ефективності процесу здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Результати дослідження **впроваджено** у консультаційну та методичну роботу Науково-практичного центру медико-соціальних та психотехнологій (м. Київ) (довідка № 786/36 від 02.08.2024 р.); у науково-методичну роботу Українського Північно-Східного інституту прикладної та клінічної медицини (м. Суми) (довідка № 0708-1 від 07.08.2024 р.); у консультаційну роботу Центру надання правової та психо-соціальної допомоги ВПО (м. Київ) (довідка № 17-06-24Ф від 17.06.2024 р.); у діяльність Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (м. Запоріжжя) (довідка № 01-22/768 від 07.08.2024 р.); у консультаційну роботу ГО «Фонд розвитку підприємництва та реалізації бізнес-ідей» (м. Київ) (довідка № 14-03-24Ф від 14.03.2024 р.); у наукову та навчально-методичну роботу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (довідка № 787/15.17 від 05.08.2024 р.); у консультаційну та методичну роботу кафедри психології Ужгородського національного університету (довідка № 3375/01-14 від 26.08.2024 р.); у навчально-методичну та наукову роботу Західноукраїнського національного університету (довідка № 126-36/1932 від 16.08.2024 р.); в навчально-методичну та науково-педагогічну роботу Національного університету «Запорізька політехніка» (довідка № 39/01/2463 від 13.08.2024 р.); у наукову та методичну роботу Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-15/1212 від 12.08.2024 р.); в освітній та виховний процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 1018/33-01.03 від 13.08.2024 р.); в освітній процес та науково-методичну роботу Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1286/01 від 14.08.2024 р.) та застосовано при викладанні професійно-орієнтованих дисциплін «Соціальна психологія», «Психологічне консультування», «Психологія особистості», «Психогігієна», «Психологія стресу», «Екстремальна психологія», «Психологічна корекція», «Психологія особистості», «Психологія соціальної роботи» і спецкурсів.

Особистий внесок авторки. Розроблені наукові положення та отримані емпіричні дані є самостійним внеском авторки в розробку проблеми визначення соціально-психологічних основ здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму. В опублікованих зі співавторами працях доробок авторки становить 50%. Розробки та ідеї, що належать співавторам, у дисертації не використовуються.

Положення та висновки кандидатської дисертації на тему «Підготовка майбутніх соціальних працівників до застосування технологій медико-соціальної роботи в професійній діяльності» в докторській дисертації не використовуються.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи було представлено на науково-практичних

конференціях, конгресах, у проєктах, на семінарах, у програмах, круглих столах різного рівня, зокрема *міжнародних*: науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців» (Ужгород, 2016 р.), науково-практичній конференції «Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє» (Київ, 2016 р.), науково-практичній конференції «Роль і місце психології і педагогіки у формуванні сучасної особистості» (Харків, 2017 р.), VI науково-практичній конференції «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Київ, Хмельницький, 2017 р.), National scientific and practical conference with international participation «Organizational and legal optimization bases of the healthcare system in Ukraine and abroad in modern conditions» (Полтава, 2017 р.), IV науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті» (Варшава, Ужгород, Херсон, 2019 р.), 5th International scientific and practical conference «Eurasian scientific congress» (Barcelona, Spain, 2020), 9th International scientific and practical conference «Perspectives of world science and education» (Osaka, Japan, 2020), 11th International scientific and practical conference «Scientific achievements of modern society» (Liverpool, United Kingdom, 2020), 1st International scientific and practical conference «Actual trends of modern scientific research» (Munich, Germany, 2020), VII науково-практичній конференції «Актуальні питання здоров'язбереження у координатах сучасних парадигм» (м. Сєверодонецьк, 2021 р.), VIII науково-практичній конференції, присвяченій пам'яті професора Ващенко Ірини Володимирівни «Сучасні проблеми гуманітарної науки і практики: філософський, психологічний та соціальний виміри» (Сєверодонецьк, 2021 р.), круглому столі «Право в умовах війни: пріоритети, завдання, функції» (Ужгород, 2022 р.), круглому столі «Функціонування судових і правоохоронних органів в умовах війни: конституційні та міжнародно-правові маркери» (Ужгород, 2022 р.), IX науково-практичній конференції «Сучасні проблеми гуманітарної науки і практики: філософський, психологічний та соціальний виміри» (Київ, 2023 р.), семінарах-тренінгах у межах Програми «Справедливість для всіх» Агентства США з міжнародного розвитку (USAID): «Формування резильєнтності (життєстійкості), як особистий ресурс в умовах війни» (Київ, 2023 р.), «Удосконалення комунікативних здібностей: технології розвитку soft skills» (Київ, 2023 р.), «Синергія інтелекту та тіла: науково-педагогічна компетентність» (Київ, 2024 р.), «Психологія професійного мислення: готовність до змін» (Київ, 2024 р.), «Соціально-правовий аналіз булінгу та мобінгу, як найпоширеніших явищ дискримінації в суспільстві» (Київ, 2024 р.), I науково-практичній конференції імені Володимира Рєпкіна «Психолого-педагогічні основи розвивального навчання: теорія, практика, перспективи» (Лубни, 2025 р.), програмі «Бізнес в цифровому середовищі» (Funded by the European Union)

(Київ, 2025 р.), науково-практичній конференції «Психічне здоров'я та життєстійкість в умовах війни: інноваційні підходи та доказові інтервенції для України» (Івано-Франківськ, 2025 р.); з *міжнародною участю*: науково-практичній конференції «Життєві виклики сучасного суспільства в умовах воєнного часу» (Київ, 2024 р.), інтернет-конференції «Актуальні питання гіпнозу та сучасної гіпнотерапії у корекції психоемоційних травм, ПТСР та інших психічних розладів» (Кропивницький, 2025 р.); *всеоукраїнських*: науково-практичних конференціях «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2017 р., 2019 р.), науковому круглому онлайн-столі «Наукова спадщина української психології: єдність минулого та теперішнього» (Київ, 2024 р.), I науково-практичній конференції «Актуальні питання відновлення ментального здоров'я у психологічному вимірі» (Київ, 2024 р.), науково-практичній конференції «Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу та поствоєнної реабілітації» (Львів, 2024 р.), науковому круглому онлайн-столі «Здобутки української психології за воєнний час та ціна, яку вона платить за це» (Київ, 2025 р.); *регіональних*: 74-й підсумковій науковій конференції професорсько-викладацького складу факультету післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки Ужгородського національного університету (Ужгород, 2020 р.); доповідалися та обговорювалися на розширених засіданнях кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (2024-2025 рр.).

Публікації. Основні положення й висновки дисертаційної роботи представлено в 71 публікації авторки, з яких: 3 монографії (з яких 1 одноосібна), 10 навчально-методичних праць, 22 статті у наукових фахових виданнях із психології (з яких 7 статей – у наукометричній базі Scopus, 1 стаття – у наукометричній базі Web of Science Core Collection, 4 статті – в інших міжнародних періодичних наукометричних виданнях), 36 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та інших виданнях.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел із 304 найменувань (з них 124 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації викладено на 346 сторінках, із них 308 сторінок основного тексту. Робота містить 32 таблиці на 22 сторінках, 9 рисунків на 5 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито його об'єкт, предмет, мету й завдання наукового пошуку, теоретико-методологічні

засади та методичний апарат. Висвітлено наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію результатів дослідження, публікації за темою дисертації, її структуру та обсяг.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні засади вивчення проблеми здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму»** проведено аналіз підходів до категорії здоров'я та проблеми здоров'язбереження молоді в умовах соціогенних викликів; розкрито соціально-психологічні витоки проблеми здоров'язбереження молоді в кризово-трансформаційній ситуації розвитку сучасного соціуму; наведено вітчизняний та зарубіжний досвід підготовки фахівців соціономічного профілю до соціально-психологічної роботи з молоддю в напрямку її здоров'язбереження.

Підкреслено, що охорона здоров'я молоді – один із пріоритетних напрямів соціальної політики держави в період реформування економічної, медичної та соціальної сфер, адже за даними офіційної статистики останніми роками в умовах соціогенних викликів відзначено прогресуюче погіршення стану здоров'я молодих людей, що загрожує економічному, соціальному розвитку, національній безпеці та обороноздатності країни в цілому (В. Барко, О. Крижановський, С. Миронець та ін.).

Зазначено, що у вирішенні проблеми здоров'язбереження молоді в кризово-трансформаційній ситуації розвитку сучасного соціуму важливими є визначення категорії «здоров'я». Показано, що категорія «здоров'я» у філософському трактуванні розглядається як явище соціального буття, соціально заданий стандарт, норма (В. Будз, І. Гоян, М. Журба та ін.). В аксіологічній парадигмі здоров'я трактується як цінність, що може обумовлювати цілі, наміри та дії як окремих людей, так і цілих соціальних інститутів (Є. Карпенко, З. Карпенко та ін.). Підкреслено, що існує й безліч визначень поняття «здоров'я», в яких автори наголошують на різних його аспектах: лікарі, фізіологи – на функціонуванні організму, психофізіологічних особливостях (Н. Жигаренко, О. Межиковський, М. Овчаренко, Ю. Хунов та ін.), психологи – на нормальному, гармонійному особистісному розвитку (А. Борисюк, Н. Добровольська, Т. Комар, Л. Онуфрієва, Л. Черновська та ін.). Проте, для практичної роботи необхідною вбачається конкретизація та операціоналізація зазначеної категорії, а також включення до неї соціальних, особистісно-моральних та інших аспектів, адже значимість розробки тематики збереження та зміцнення здоров'я молоді обумовлена розумінням важливості стану здоров'я для творчої, активної, соціально-корисної та продуктивної діяльності особистості (М. Лук'яненко, М. Савчин, Л. Терлецька, Т. Титаренко та ін.).

Наголошено, що здоров'я молодої людини є показником якості її життя та багато в чому визначається способом життя, як сукупності типових для суспільства, соціальної групи або індивіда способів життєдіяльності, що

розглядаються в єдності з об'єктивними умовами. При цьому представники наукового напрямку «психологія здоров'я» (С. Котенко, Л. Кузьо, В. Лехан, І. Рогач, В. Штифурак та ін.), який стрімко розвивається і є наразі вкрай затребуваним, відзначають, що одним із центральних, але слабо розроблених питань психології здоров'я є проблема ставлення до здоров'я: як домогтися того, щоб збереження здоров'я стало провідним, тобто йдеться про необхідність формування мотивації молодій людині до здоров'язбереження. Крім того, в теоріях суспільного розвитку як ключові розглядаються питання ставлення молоді до буття, сенсу життя, співвідношення духовного та тілесного, насолоди та аскетизму, споживання та володіння, раціонального та ірраціонального, прагнення до самозбереження та щастя (Є. Вдовиченко, І. Гоян, Ю. Завацький та ін.). Водночас, недостатньо вивченими є особливості детермінації феномену здоров'язбереження, шляхи оптимізації державної політики у сфері здоров'язбереження молоді та розгляд цих питань з позиції соціальної психології.

Показано, що поряд із важливістю психічного та психологічного здоров'я молоді, не менш важливим аспектом є соціальне здоров'я, яке розуміється як оптимально-адекватні умови соціального середовища, що перешкоджають виникненню соціально зумовлених захворювань, соціальній дезадаптації та визначають стан соціального імунітету та гармонійний розвиток особистості в соціальній структурі суспільства. Вагомим у цьому контексті є забезпечення специфічних здоров'яорієнтованих функцій: соціалізаційної, культурологічної, профілактичної, корекційно-реабілітаційної та зміцнення здоров'я.

Актуалізовано проблему підготовки фахівців соціономічного профілю до соціально-психологічної роботи з молоддю в напрямку її здоров'язбереження. В цьому аспекті проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід такої роботи (О. Єжова, А. Беседіна, Т. Бережна, Дж. Донеллі, А. Капська, Дж. Кінгсон, Л. Кнодель, І. Козубовська, М. Пейн, Н. Пилук, Ю. Хеймінг та ін.).

Узагальнено, що соціально-психологічну роботу з молоддю в напрямку її здоров'язбереження доцільно розглядати як вид мультидисциплінарної професійної діяльності, яка поєднує психологічні методи та соціальні підходи для допомоги молоді у подоланні життєвих труднощів, досягненні психологічного комфорту та гармонійного розвитку в соціумі. Вона спрямована на формування навичок адаптації, вирішення міжособистісних проблем та покращення соціальної взаємодії, особливо в кризових ситуаціях та складних життєвих обставинах, а також на відновлення, збереження та зміцнення здоров'я в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Наголошено, що стратегічним напрямком у сфері соціально-психологічної роботи зі здоров'язбереження молоді є впровадження технологічного підходу. Показано, що готовність майбутніх фахівців соціономічного профілю до застосування технологій соціально-психологічної

роботи слід розглядати як стійке особистісне утворення, в якому інтегровані мотиви, емоції, знання й уміння, що зумовлюють ефективне вирішення проблем, пов'язаних з відновленням, збереженням та зміцненням здоров'я молоді; це – здатність обирати і використовувати діагностичні та оціночні інструменти, адекватні рівню складності проблеми; розробляти й реалізовувати програми профілактики й реабілітації, з урахуванням потреб і обмежень молодшої людини; обирати й видозмінювати необхідні стратегії соціально-психологічної допомоги, організовувати й координувати діяльність поліпрофесійних бригад, з метою індивідуального супроводу, адаптації та підтримки соціального функціонування та успішної інтеграції молоді у соціум. Зазначено, що готовність до застосування технологій соціально-психологічної роботи характеризується сформованістю мотиваційного, емоційно-вольового, теоретичного, практичного компонентів.

Підкреслено, що незважаючи на наявні здобутки світового та вітчизняного досвіду у вивченні проблеми здоров'язбереження молоді, єдину концепцію її забезпечення в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму наразі не створено, а актуальність дослідження соціально-психологічної специфіки здоров'язбереження молоді за цих умов визначається як запитом психологічної практики, так і необхідністю переосмислення проблеми в контексті сучасного теоретико-методологічного базису соціальної психології.

У другому розділі «Концептуалізація проблеми здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму: соціально-психологічний дискурс» проблему здоров'язбереження молоді артикульовано у векторах інституційної та ментальної цілісності соціуму; розкрито соціально-психологічні та організаційно-технологічні принципи та умови здоров'язбереження молоді в трансформаційному соціумі; запропоновано соціально-психологічну модель формування готовності молоді до здоров'язбереження в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Проведено аналіз соціокультурних деформацій, які негативно позначаються на соціальному та психологічному статусі сучасної молоді та впливають на її здоров'язбереження в цілому. Показано, що у парадигмі становлення і розвитку молодшої людини феномен здоров'язбереження слід розглядати як ефект та результат її продуктивної соціалізації, формування адекватної картини світу, позитивної самосвідомості та конструктивних патернів життєдіяльності, а наукова рефлексія проблеми має здійснюватися на основі методології соціокультурної детермінації соціально-психологічного розвитку особистості та соціальних груп.

Описано основні рівні ідентифікації соціокультурних викликів здоров'язбереженню молоді: культурний, історично-формаційний, соціально-політичний, соціально-економічний, соціально-психологічний, соціологічний.

Показано, що в соціально-психологічному дискурсі процес здоров'язбереження молоді залежить від стану психосфери, від домінуючих у суспільстві відносин. Зазначено, що для здоров'язбереження молоді та її гармонійного розвитку необхідна ціннісно-сміслова нормативна реконструкція соціокультурного та освітнього простору функціонування молоді як гарантія її національної та соціокультурної ідентичності, а для суспільства та країни – як гарантія успішного майбутнього. Адже якщо суспільство усвідомлює і приймає свій ціннісний імпульс, визначає систему необхідних смислових координат, то й для становлення здорової, життєздатної молоді буде побудована адекватна система заходів та дій щодо організації відповідних умов розвитку та зростання. Провідна роль у цьому відводиться системі освіти. Для молоді сучасний заклад освіти має стати сферою продуктивної самореалізації, в якій кожному надаються рівні можливості та умови сформувати свій професійний, культурний, громадянський образ, вибудувати своє майбутнє. При цьому саме вища школа потребує суттєвого посилення своєї соціалізаційної функції відповідно до сучасних викликів трансформаційного соціуму, зокрема в умовах розвитку нових форм і практик формування свідомості, в тому числі на базі новітніх гуманітарних та комунікативно-інформаційних технологій.

Констатовано, що у вирішенні проблеми здоров'язбереження молоді є певні труднощі. Так, наявні освітні програми в галузі здоров'язбереження найчастіше орієнтовані на навчання здоровому способу життя за відсутності усвідомленого бажання молоді людини бути здоровою, що є малоефективним. Тому, необхідними вбачаються методики формування мотивації та готовності молоді до здоров'язбереження і зміцнення здоров'я. У зв'язку з цим завдання створення та впровадження соціально-психологічних технологій, методів, методик формування мотивації до здоров'язбереження у молоді є актуальним та практично значущим, а розробка таких засобів потребує, зокрема, вивчення процесу формування мотивації, її структури, чинників, що впливають на її побудову.

Розкрито соціально-психологічні та організаційно-технологічні принципи та умови здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму. Серед провідних принципів організації та змісту здоров'язбереження молоді визначено принципи відповідальності за своє здоров'я, комплексності, оптимальної організації життєдіяльності, валеологічної самоосвіти, а також принцип «сьогодні і все життя», згідно з якими здоров'я не дається наперед, а вимагає усвідомлених, постійних і завзятих зусиль.

Виявлено та обґрунтовано комплекс соціально-психологічних умов, спрямований на ефективний розвиток досвіду самопізнання молоді як основи її здоров'язбереження, який включає усвідомлення особливостей свого організму та його адаптивних реакцій, зокрема до умов регіону; розуміння

взаємозв'язку свого організму з чинниками життєвого середовища; сформованість у молоді умінь самопізнання для вибору та застосування у повсякденному житті раціональних методів, спрямованих на підвищення захисних можливостей організму. Наведені соціально-психологічні умови становлять єдиний комплекс. З одного боку, вони є відносно самостійними, а з іншого, – взаємопов'язаними і комплементарними. Відсутність однієї з них суттєво позначається на ефективності розглянутого процесу розвитку у молоді досвіду самопізнання, як основи її здоров'язбереження.

Концептуалізація проблеми здоров'язбереження молоді дозволила запропонувати соціально-психологічну модель формування її готовності до здоров'язбереження в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму. Зазначено, що ця модель є відображенням системи особистісних характеристик молодшої людини (вікових, гендерних, психологічних, психосоматичних), в якій інтегровані ціннісне ставлення, теоретичні знання (про компоненти і чинники, що впливають на здоров'я, способи профілактики захворюваності тощо) і практичні вміння (раціональна організація праці та відпочинку, загартовування та фізичний розвиток організму, толерантна взаємодія в соціумі тощо) щодо здоров'язбереження і ведення здорового способу життя загалом.

Показано, що в цій моделі відзначається взаємозв'язок мотиваційно-ціннісного, інтелектуального та діяльнісного компонентів, а загальна готовність молоді до здоров'язбереження передбачає сформованість всіх зазначених компонентів, ступінь сформованості яких визначається рівнями готовності (низьким, середнім, високим).

Наголошено на важливості концептуального переходу від егоцентричної парадигми розуміння проблеми здоров'язбереження молоді та її психологічного благополуччя загалом до культуроцентричної парадигми з опорою на життєво-діяльнісний план молодшої людини як повноцінного суб'єкта життєдіяльності та життєздійснення.

Отримані результати стали важливою підставою для аналізу соціально-психологічної специфіки процесу здоров'язбереження молоді та розробки комплексних заходів щодо його зміцнення та підтримки в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

У **третьому розділі «Емпіричне вивчення соціально-психологічних особливостей здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму»** проведено аналіз структурної організації системи здоров'язбереження молоді (соціально-економічні, демографічні та регіональні аспекти); визначено психологічні предиктори здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму; досліджено особливості функціонування соціально-психологічних складових внутрішньої картини здоров'я молоді в умовах трансформаційного соціуму (на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях); розкрито соціально-

психологічну специфіку атрибутивного стилю як захисного механізму поведінки молоді у вимірі її здоров'язбереження; виявлено структурно-змістовні особливості мотивації молоді до здоров'язбереження в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

На *першому етапі* емпіричного дослідження було проведено аналіз структурної організації системи здоров'язбереження молоді в аспекті соціально-економічних, демографічних та регіональних особливостей (в розрізі адміністративних територій та географічних зон (низинної, передгірської та гірської) Закарпатської області). Методами дослідження виступили статистичний, структурно-логічний аналіз та анкетування.

Проведений аналіз мережі закладів охорони здоров'я та кадрового забезпечення системи охорони здоров'я Закарпатської області показав, що в області функціонують заклади охорони здоров'я та їх відокремлені структурні підрозділи, з яких 91,18% складають заклади охорони здоров'я, в яких надається первинна медична допомога, 4,95% – спеціалізована та 3,87% високоспеціалізована допомога. Крім того, з'ясовано, що потужність амбулаторно-поліклінічних закладів для надання спеціалізованої медичної допомоги в розрізі адміністративних територій мають статистично значущі відмінності, що вказує на нерівномірний доступ молоді різних адміністративних територій області до спеціалізованої амбулаторно-поліклінічної допомоги. Статистично значущі відмінності в розрізі адміністративних територій встановлено і в стані забезпеченості фахівцями. Загальною проблемою для всіх адміністративних територій є тенденція до скорочення штатних посад. Не встановлено кореляційної залежності між географічною зоною області та плановою потужністю амбулаторно-поліклінічних закладів для надання спеціалізованої медичної допомоги, які в цій зоні функціонують.

Загалом існує потреба в подальшому вдосконаленні організації та управління системою здоров'язбереження молоді. З цією метою необхідно забезпечити оптимізацію та реструктуризацію мережі закладів охорони здоров'я, пріоритетний розвиток первинної медико-санітарної допомоги, формування мережі закладів із надання реабілітаційної, психосоціальної, соціально-психологічної, медико-соціальної допомоги.

На *другому етапі* емпіричного дослідження було проведено визначення психологічних предикторів здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Встановлено, що одним із провідних предикторів здоров'язбереження молоді є інформаційний та зазначено, що на утворення та наповнення відповідних інформаційних полів впливають генетичні (спадкові) чинники, представлені індивідуальними властивостями особистості, а також робота аналізаторних систем, що входять до апарату сприйняття. Постійний потік аферентних сигналів, що обробляються сенсорною системою, згодом

призводить до накопичення інформації, яка вже на ранніх етапах онтогенезу є основою формування самосвідомості. Інформація про здоров'я надходить із зовнішнього світу, де її агентами виступає соціальне середовище, референтне значуще оточення, засоби масової інформації та ін. Іншим важливим її джерелом є внутрішній світ молодшої людини, на рівні якого інформація про здоров'я представлена у вигляді суб'єктивного переживання благополуччя або дискомфорту, самовідчуття власної сили, фізичних і психологічних можливостей, у розвитку яких велике значення має процес виховання і реакції значущого оточення на потреби молодшої людини, її соціальну та іншу активність, здатність опановувати стрес тощо.

Наголошено на важливості активаційних предикторів здоров'язбереження молоді, які визначаються особливостями вищої нервової діяльності, силою і якісними характеристиками інформаційного впливу, його суб'єктивною значущістю і цінністю для особистості, що позначається на внутрішній динаміці психічних процесів та рівні психічної активності.

Серед особистісних предикторів підкреслено важливість діяльності таких структур як система оцінок і система цінностей молоді, оскільки саме на їх основі приймається рішення про ставлення до здоров'я і дії, про характер взаємодії з оточуючим середовищем, що істотно впливає на процес здоров'язбереження загалом.

Констатовано, що поряд із реальним адекватним сприйняттям інформації про здоров'я, у молодшої людини формуються власні уявлення та переживання з приводу власного здоров'я, як фізичного, так і психологічного, так звана внутрішня картина здоров'я, яка співвідноситься з загальноприйнятими соціумом нормами та еталонами, а також емоційним ставленням, пов'язаним із системою її цінностей. При цьому позитивне ставлення до власного здоров'я дозволяє молоді зберігати резервні можливості, необхідні для подолання життєвих труднощів і стресів в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Встановлено, що всі показники особистісних шкал за СМДО в I групі (учнівська молодь у стані стресу або постстресу) були значно вищими за норму і мали достовірні відмінності в порівнянні з II групою (без стресу в поточній ситуації). Отримані результати можуть свідчити про генералізовану та недиференційовану реакцію на стрес респондентів I групи. Самооцінка здоров'я (СО Зд): $M(SD)=8,79(1,43)$ і ставлення до життя (СО СЖ): $M(SD)=8,29(1,76)$ у респондентів II групи характеризувалися як висока, а в I групі ці показники дорівнювали: СО Зд= $5,32\pm 2,51$; СО СЖ= $5,19\pm 2,53$ відповідно. Показники самооцінки були достовірно вищими в II групі, ніж у I групі (СО Зд: $t=-8,67$, $p<0,0001$; СО СЖ: $t=-7,69$, $p<0,0001$). Таким чином, результати проведеного емпіричного дослідження в учнівської молоді виявили підвищені показники тривоги та страху в обох підгрупах. При цьому в групі респондентів з актуальною стресовою ситуацією спостерігалось зниження

оперативної пам'яті та концентрації уваги, низька самооцінка та дезадаптивні явища.

Виявлено, що показники самооцінки здоров'я та ставлення до життя у групі студентської молоді, які випробовували стресовий та постстресовий стани, склали $5,88 \pm 1,67$ та $7,31 \pm 1,83$ бали відповідно, а у респондентів без проявів стресу – $6,42 \pm 1,79$ та $8,11 \pm 1,86$ бали відповідно. Достовірні відмінності між групами були відсутні (СО Зд: $t=-0,68$, $p=0,44$; СО СЖ: $t=-1,17$, $p=0,31$). У психологічному статусі на перший план виступили підвищені показники тривоги та страху, помірно знижені показники когнітивних функцій (пам'яті та уваги). В особистісному плані респонденти характеризувалися підвищеним контролем над емоціями та поведінкою, високою самооцінкою ставлення до життя. В ситуації стресу вони переважно демонстрували гіпостенічний тип реагування, що не призводив до дезадаптації.

Загалом у групі учнівської молоді з ознаками стресу показники тривоги, депресії та агресії виявилися достовірно вищими, ніж у групі студентів. При порівнянні цих груп респондентів без ознак стресу достовірні відмінності були представлені показниками агресії: в групі учнівської молоді значення виявилися дещо вищими, ніж у групі студентів. Самооцінка ставлення до життя в групі учнівської молоді з ознаками стресу ($5,19 \pm 2,61$) була достовірно нижчою (СО СЖ: $t=-2,83$ $p=0,0042$), ніж у групі студентів з цими ознаками ($7,34 \pm 2,21$ балів). Самооцінка здоров'я за групами не відрізнялася. Проте, самооцінка здоров'я в групі учнівської молоді без стресу ($8,63 \pm 1,54$) була достовірно вищою ($t=5,91$, $p<0,0001$), ніж у групі студентів без ознак стресу ($6,44 \pm 1,91$). За самооцінкою ставлення до життя достовірних відмінностей між вказаними групами не виявлено.

Отже, реакція на стрес в учнівської молоді, при якій відзначалося наростання емоційної, особистісної напруженості та зниження самооцінки, свідчить про недостатність резервних можливостей для подолання стресу, що призводить до стану гіперзбудження та особистісної дезадаптації. Отримані дані наголошують на важливості формування внутрішньої картини здоров'я, за відсутності якої спостерігаємо реакції дезадаптації та погіршення стану здоров'я молоді загалом.

На *третьому етапі* емпіричного дослідження було досліджено особливості функціонування соціально-психологічних складових внутрішньої картини здоров'я молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму (на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях).

Констатовано, що внутрішня картина здоров'я, представлена на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях, визначається соціально-психологічними характеристиками молоді, як особливої соціально-демографічної групи, та соціально-психологічною специфікою етапів її професіоналізації, а самоактуалізація молоді та особистісна тривожність є

детермінантами, що впливають на процес і результат здоров'язбереження молоді людини.

Показано, що когнітивний рівень внутрішньої картини здоров'я аналізувався на основі вивчення динаміки уявлень респондентів про сутність здоров'я та чинники його збереження. В цьому аспекті аналізувалися зміст поняття «здоров'я», його когнітивна складність; значущість цінності «здоров'я» в системі провідних цінностей особистості; уявлення респондентів про існуючі способи збереження здоров'я; індивідуальні схеми здоров'язбереження, а також їх уявлення про ефективність реалізації цих схем в життєдіяльності. Ставлення респондентів до власного здоров'я (емоційна складова), що є індикатором рівня психологічного благополуччя та показником ефективності реалізації індивідуальної стратегії здоров'язбереження, вивчалася за допомогою оцінки рівня їх задоволеності якістю життя. Поведінковий рівень внутрішньої картини здоров'я респондентів досліджувався за допомогою виявлення представленості способів підтримки оптимального рівня динамічної рівноваги власної психіки, вивчення індивідуальних способів здоров'язбереження.

За результатами аналізу уявлень респондентів про здоров'я встановлено, що цей феномен має складну і багатопланову представленість у самосвідомості і пов'язується, передусім, з психологічним і соматичним благополуччям людини, а в системі уявлень респондентів про здоров'я виокремлено загальні та особливі компоненти. До загальних, ядерних компонентів цієї системи віднесено його психологічну та соматичну складові; до особливих – ієрархію цих компонентів та змістовну наповненість.

З'ясовано, що в системі цінностей молоді цінність «здоров'я» займає одну з провідних позицій за рівнем значущості, незалежно від етапу професіоналізації, курсу та профілю навчання. Причому, на відміну від досить вираженої динаміки інших життєвих цінностей, які залежать від вказаних змінних, цінність «здоров'я» має стабільно високий рівень значущості.

Виявлено взаємозв'язок між показниками внутрішньої картини здоров'я (на рівні емоційного та поведінкового компонентів) і рівнями самоактуалізації та тривожності респондентів. На емоційному рівні такий зв'язок виявлено між ступенем задоволеності якістю життя респондентів та рівнем їх самоактуалізації (зокрема, за показниками «автономність», «цінності», «гнучкість у спілкуванні») ($p \leq 0,01$). Поведінковий компонент внутрішньої картини здоров'я молоді, представлений у дослідженні копінг-стратегіями, що використовуються респондентами, також значною мірою взаємопов'язаний з показниками їх самоактуалізації. Конструктивні копінг-стратегії («планування вирішення проблеми», «позитивна переоцінка») виявили прямий кореляційний зв'язок з показниками самоактуалізації ($p \leq 0,05$); неконструктивні види копіngu («конфронтаційний копінг», «втеча-уникнення») навпаки, виявили зворотну кореляційну залежність ($p \leq 0,01$).

Показано, що деструктивним чинником здоров'язбереження молоді є тривожність, як прояв напруженості, стану стресу. Найбільш вираженими показниками тривожності виступили «загальна тривожність», «переживання соціального стресу», «страх ситуації перевірки знань» ($p \leq 0,05$), а в структурі тривожності найбільш представленими виявилися компоненти, що мають соціальну та навчально-професійну обумовленість ($p \leq 0,05$).

Узагальнено, що вплив чинників самоактуалізації особистості та особистісної тривожності респондентів на їх здоров'язбереження актуалізується в емоційному та поведінковому компонентах внутрішньої картини здоров'я. При цьому подальший аналіз вимагав уточнення соціально-психологічної специфіки атрибутивного стилю як захисного механізму поведінки молоді в аспекті її здоров'язбереження.

На *четвертому етапі* емпіричного дослідження було розкрито соціально-психологічну специфіку атрибутивного стилю як захисного механізму поведінки молоді у вимірі її здоров'язбереження в період суспільних трансформацій.

Проаналізовано дослідження атрибутивного стилю у вимірах локусу причинності, що окреслює інтернальну/екстернальну його природу. Зважаючи на те, що атрибуція є детермінантою модальності емоційних проявів особистості, релевантно змодельована ситуація зі здоров'язбережувальної діяльності дозволила якісно виокремити найбільш активну частину респондентів.

Отримано високу вираженість параметрів оптимістичного атрибутивного стилю: сталість «доброго» ($M=8,46$; $SD=\pm 1,64$); широта «доброго» ($M=8,00$; $SD=\pm 1,62$), персоналізація «доброго» ($M=8,15$; $SD=\pm 1,78$) та низьку вираженість параметрів песимістичного атрибутивного стилю: сталість «поганого» ($M=6,23$; $SD=\pm 1,21$), широта «поганого» ($M=6,27$; $SD=\pm 1,97$); персоналізація «поганого» отримала достатньо високу вираженість ($M=8,10$; $SD=\pm 1,96$) і перебувала майже на рівні з персоналізацією «доброго».

Отримані описові характеристики конструктивного копінгу свідчать про те, що респонденти віддають перевагу «самоконтролю» ($M=14,23$; $SD=\pm 3,08$), «конструктивній переоцінці» ($M=13,52$; $SD=\pm 2,80$), «розв'язанню проблеми» ($M=12,69$; $SD=\pm 2,52$) і не прагнуть «приймати відповідальність» ($M=8,62$; $SD=\pm 2,52$). Описові характеристики деструктивного копінгу свідчать про високу вираженість «втечі» ($M=14,44$; $SD=\pm 3,88$) і «пошуку соціальної підтримки» ($M=10,99$; $SD=\pm 2,87$). Меншою мірою респонденти вдаються до «конфронтації» ($M=9,76$; $SD=\pm 1,92$) і «дистанціювання» ($M=9,92$; $SD=\pm 3,37$).

Визначено прямі достовірні кореляційні зв'язки параметрів оптимістичного атрибутивного стилю зі стратегіями копінг-поведінки. Так, параметри оптимістичного атрибутивного стилю мають по два зв'язки: сталість «доброго» пов'язана з самоконтролем ($r_s=0,956$; $p<0,001$) і прийняттям відповідальності ($r_s=0,400$; $p=0,003$); широта «доброго» – з

розв'язанням проблеми ($r_s=0,509$; $p<0,001$) і пошуком соціальної підтримки ($r_s=0,927$; $p<0,001$); персоналізація «доброго» пов'язана з самоконтролем ($r_s=0,457$; $p<0,001$) і прийняттям відповідальності ($r_s=0,969$; $p<0,001$). Очікуваними є зв'язки з конструктивними копінгамі: самоконтролем, прийняттям відповідальності й розв'язанням проблеми.

Отримано також прямі достовірні кореляційні зв'язки з параметрами песимістичного атрибутивного стилю зі стратегіями копінг-поведінки. Сталість «поганого» має зв'язки з конфронтацією ($r_s=0,928$; $p<0,001$) і дистанціюванням ($r_s=0,411$; $p=0,002$), а широта «поганого» – з розв'язанням проблеми ($r_s=0,509$; $p<0,001$), конфронтацією ($r_s=0,383$; $p=0,005$) і дистанціюванням ($r_s=0,969$; $p<0,001$).

Персоналізація «доброго» має зв'язок з втечею ($r_s=0,759$; $p<0,001$). Очікуваними є зв'язки з деструктивними копінгамі: конфронтацією, дистанціюванням і втечею. Дещо неочікуваним є достовірний зв'язок широти «поганого» з розв'язанням проблеми ($r_s=0,509$; $p<0,001$). Акцентуємо, що широта «поганого» наділена найміцнішим зв'язком з дистанціюванням ($r_s=0,969$; $p<0,001$).

Обгрунтовано, що дослідження атрибутивного стилю, як захисного механізму поведінки респондентів у вимірі їх здоров'язбереження, є узвичаним способом, за допомогою якого вони пояснюють причини та наслідки несприятливого перебігу подій у контексті пошуку конструктивних і деструктивних стратегій копінг-поведінки.

Зазначено, що оптимістичний і песимістичний атрибутивні стилі є відображенням когнітивних процесів поведінки молоді. Зафіксовано високі ідентичні параметри персоналізації «доброго» й персоналізації «поганого», що свідчать про амбівалентність атрибутивного стилю, яку пояснено особливостями юнацького віку й максималістськими проявами, крайнощами в досягненні бажаного результату, конвергентною позицією респондентів.

Констатовано, що захисні механізми поведінки реалізуються через конструктивні поведінкові стратегії (самоконтроль, прийняття відповідальності та розв'язання проблеми) і деструктивні (конфронтація, дистанціювання, втеча й пошук соціальної підтримки).

Аргументовано відсутність достовірного зв'язку з конструктивною переоцінкою тим, що в процесі й результаті здоров'язбережувальної діяльності респондентам доводиться постійно оцінювати, осмислювати, раціоналізувати й інтелектуалізувати, що не дозволяє сприймати конструктивну переоцінку як стратегію копінг-поведінки.

З'ясовано і статистично підтверджено перевагу персоналізації «доброго» за копінг «прийняття відповідальності» й перевагу персоналізації «поганого» за копінг «втеча». Отримані результати пояснюють низку сценаріїв поведінки респондентів і становлять інтерес для фахівців, які працюють з молоддю у напрямку її здоров'язбереження.

На *п'ятому етапі* емпіричного дослідження було проведено виявлення структурно-змістовних особливостей мотивації молоді до здоров'язбереження в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Аналіз життєвих подій, що впливають на ставлення до здоров'я, дозволив виділити найбільш значущі події, а також умови та механізми формування мотивації до здоров'язбереження у молоді в трансформаційному соціумі.

Виділено два типи мотивації до здоров'язбереження: мотивація самопочуття та мотивація цілепокладання. Показано, що мотивація самопочуття у здоров'язбереженні зі смисловим підґрунтям «самопочуття і середовище» забезпечує вирішення поточних життєвих проблем, життєдіяльність в межах соціальної спільності. Мотивація цілепокладання у здоров'язбереженні зі смисловою основою «цінність здоров'я і особистісні цілі» дозволяє не просто вирішувати поточні життєві завдання, підтримувати певний рівень комфорту, а успішно реалізовувати свої здібності та значущі особистісні цілі в напрямі здоров'язбереження.

Виявлено провідні тенденції в мотивації до здоров'язбереження у молоді: збільшення значення чинників мотивації від приналежності до сім'ї, бажання привабливо виглядати, інтересу і любові до життя, матеріального благополуччя до розуміння труднощів відновлення втраченого здоров'я, розуміння можливих захворювань, їх наслідків, розуміння цінності здоров'я для щасливого, успішного життя, наявності мети, заради якої потрібно бути здоровим, відповідального ставлення до себе.

Встановлено, що мотивація до здоров'язбереження у молоді має свої структурно-змістовні особливості, які обумовлені станом організму, соціальним статусом, завданнями розвитку на цій життєвій стадії. Ці особливості характеризуються переважанням мотивації самопочуття над мотивацією цілепокладання. З'ясовано, що чинники мотивації до здоров'язбереження у молоді відіграють важливу роль: стимулюють турботу про здоров'я («погіршення самопочуття, захворювання», «розуміння та побоювання можливих захворювань, їх наслідків», «приналежність до сім'ї»); підтримують турботу про здоров'я («відповідальне ставлення до свого життя», «регулярність турботи про здоров'я»), а смисл турботи про здоров'я забезпечують чинники «розуміння цінності здоров'я для щасливого, успішного життя», «розуміння труднощів відновлення втраченого здоров'я», «бажання гарного фізичного та психічного самопочуття».

Результати дослідження дозволили визначити умови та механізми формування мотивації до здоров'язбереження у молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Узагальнено, що умовами формування мотивації до здоров'язбереження у молоді є: відсутність фізичних, емоційних, інтелектуальних перевантажень, стресів; наявність позитивного сприятливого емоційного фону, оптимальний

рівень задоволеності життям; задоволеність потреб, характерних для попередніх та теперішніх етапів розвитку; наявність в оточенні референтної особи чи групи, що має високу цінність здоров'я та демонструє зразки здорового способу життя для передачі смислів турботи про здоров'я (батьки, фахівці, однолітки); наявність оптимального, регулярного контролю з боку дорослих (батьків, фахівців) за виконанням правил та дотриманням принципів здорового способу життя, виключаючи авторитарні форми; наявність доброзичливого, шанобливого ставлення до молоді при обговоренні питань впливу переконань, поведінки на власне здоров'я та здоров'я оточуючих; наявність умов життя, спілкування, виховання, що сприяють формуванню відповідальності за своє життя в цілому і за здоров'я, зокрема.

Показано, що механізмами формування мотивації до здоров'язбереження у молоді є опора на чинники, що впливають на почуття особистої причинності і, отже, на внутрішню мотивацію (наявність вибору та свободи його здійснення; наявність зворотного зв'язку, що має інформувальний характер); використання механізмів формування мотивації досягнення (формування синдрому досягнення, самоаналіз, формування прагнення і навичок ставити перед собою високі, але адекватні цілі, міжособистісна підтримка); знаходження молоддю людиною особистісного смислу у здоров'язбереженні для перетворення знаних мотивів у діючі; мотиваційне зміцнення, перемикання, обумовлення, фіксація; гармонійне використання чинників мотивації виживання та мотивації досягнення у здоров'язбереженні: для організації спонукання піклування про здоров'я – забезпечення розуміння небезпек можливих захворювань та їх наслідків, з урахуванням досвіду інших людей, звернення уваги на зв'язок здоров'я та привабливої зовнішності; для знаходження особистісного смислу турботи про здоров'я – забезпечення розуміння ролі здоров'я для повноцінного, щасливого, успішного життя, гарного самопочуття та розуміння того, що втрачене здоров'я важко відновити; для підтримки бажання піклуватися про своє здоров'я – розвиток відповідального ставлення до себе, формування навичок здорового способу життя для забезпечення регулярності виконання дій щодо здоров'язбереження. Для забезпечення реально діючого характеру мотивації необхідно є представленість всіх компонентів ставлення до здоров'я: ціннісно-смиислового, когнітивного, емоційно-вольового, діяльнісного.

Отримані на констатувальному етапі дослідження дані було враховано при побудові та реалізації багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

У четвертому розділі «Соціально-психологічне забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму» розкрито змістовно-процесуальні засади

побудови і реалізації багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму та проведено оцінку її ефективності.

На формувальному етапі дослідження було розроблено багаторівневу соціально-психологічну програму забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму, із залученням системно-інтегрованого, комплексного та технологічного підходів та показано, що в основу її реалізації було покладено умови (психолого-педагогічні, організаційно-психологічні, інформаційно-змістовні, діяльнісні), які спрямовують розвиток особистості у векторі забезпечення її здоров'язбереження, формування культури здоров'я і довголіття.

До участі в програмі було залучено 76 учасників (36 чоловіків та 40 жінок), які за результатами констатувального етапу дослідження виявили низькі показники за параметрами готовності та мотивації до здоров'язбереження, а також ставлення до здоров'я та самопізнання, як основи здоров'язбереження. З них 39 учасників (18 чоловіків та 21 жінка) увійшли до експериментальної групи (ЕГ), з якою проводилися програмні заходи формувального впливу, 37 учасників (18 чоловіків та 19 жінок) склали контрольну групу. Відбір учасників у групи відбувався за принципом добровільності.

Провідна мета соціально-психологічної програми полягала у формуванні ціннісно-сміслового, когнітивного, емоційно-вольового, діяльнісного компонентів готовності її учасників до здоров'язбереження. Показано, що для формування ціннісно-сміслового компонента доцільним є задіяння ціннісно-рефлексивного підходу, при якому акцентується увага на актах усвідомленого, рефлексивного ставлення до цінностей та смислів життєдіяльності; для забезпечення ціннісно-сміслового компонента потрібно спиратися на цілеспрямовану роботу з осмислення підстав здоров'язбереження, з погляду на те, що усвідомлення учасниками ролі здоров'я допомагає включити турботу про нього у життя як його вагомому складову; формування когнітивного компонента передбачало своєчасне надання інформації з питань здоров'язбереження та його відновлення; формування емоційно-вольового компонента спиралося на навчання прийомам самопізнання, самоаналізу, саморегуляції, що дозволяло використовувати отримані навички для прийняття рішення на користь здоров'я в різних життєвих ситуаціях; формування діяльнісного компонента передбачало включення до програми регулярної оцінки учасниками власної поведінки у векторі здоров'язбереження, а також аналіз причин, що перешкоджають реалізації прийнятого рішення.

Основою багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного

соціуму виступили підпрограми, які дозволяли, зокрема, працювати з психоемоційною травмою: «Етнокультурні технології реабілітації молоді з психоемоційною травмою»; «Програма комплексної реабілітації молоді з психоемоційною травмою»; «Комплексна програма мультимодальних арт-технологій».

Наголошено, що етнокультурні технології є ефективним інструментом соціокультурної реабілітації категорії учасників з психоемоційною травмою і дозволяють не тільки реалізувати культурні потреби та інтереси, що забезпечують їх інтеграцію в соціум, нормалізацію психоемоційного стану, підтримку внутрішнього балансу та зовнішнього зв'язку з навколишнім світом, а й сприяють залученню до цінностей традиційної народної культури, вихованню шанобливого ставлення до культурної спадщини, минулого країни. Форми занять в межах підпрограми з реалізації етнокультурних технологій були різноманітними і відрізнялися пізнавальним, рекреаційним та розважальним потенціалом, а також були практико-орієнтовані (екскурсії, майстер-класи, ігрові та інтерактивні програми, квести та ін.).

Значущою та актуальною в багаторівневій соціально-психологічній програмі забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму виступила й підпрограма комплексної реабілітації учасників з психоемоційною травмою. Соціально-психологічна робота здійснювалася у групах, з кількістю від 8 до 12 учасників. У побудові роботи груп використовувалася, зокрема, система STOP-реабілітації за Б. Кілборном, що включала: S – структуру і організованість часу; T – створення умов для відвертої розмови; O – організацію гри; P – створення атмосфери поваги, уваги, турботи про кожного учасника; приєднання, близький контакт.

Метою підпрограми з задіяння мультимодальних арт-технологій було надання допомоги учасникам на основі комплексного терапевтичного впливу з використанням мультимодальних арт-технологій – терапії психотравми за допомогою метафоричних асоціативних карток; реабілітації учасників з психоемоційною травмою засобами каністерапії; відновлення та розвитку психоемоційного стану учасників засобами арт-терапії. У цій підпрограмі, як і в попередніх, була передбачена вікова диференціація занять з учасниками, що забезпечувало багаторівневність програми. Крім того, соціально-психологічна робота зі здоров'язбереження учасників програми була масштабною, різноспрямованою, тривалою та системною. В ній враховувалися індивідуально-типологічні та соціально-психологічні особливості, можливості та ресурси кожного учасника, їх соціо-культурні інтереси та потреби тощо.

Підкреслено, що важливою складовою багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму вбачалася підготовка майбутніх фахівців соціономічного профілю (психологів, соціальних

працівників та інших фахівців) до використання технологій соціально-психологічної роботи зі здоров'язбереженні молоді.

Встановлено, що дієвими формами роботи зі здоров'язбереження молоді, задіяними в межах розробленої програми, виступили соціально-психологічний та особистісний тренінги, спрямовані на актуалізацію резервних можливостей та розвиток здоров'язбережувальних компетенцій учасників. Зокрема, на тренінгах «Розвиток впевненої поведінки», «Розвиток життєстійкості», «Формування толерантних установок», «Розвиток капіталу ідентичності» учасники мали можливість оцінити власні ресурси та отримати знання щодо особистісного саморозвитку, формувати соціально-психологічні уміння та навички у сфері здоров'язбереження. До провідних інтерактивних методів навчання, які довели свою ефективність, належали кейс-метод, метод проєктів, дискусії, ділові ігри, методи аналізу ситуацій та розвитку критичного мислення, соціально-психологічні технології здоров'язбереження «Здорова особистість» та «Здорове середовище», а також особистісно-орієнтована методика ефективного розвитку досвіду самопізнання молоді, як основи здоров'язбереження.

За результатами оцінки ефективності впровадження багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді виявлено значущі позитивні зміни за індикаторами мотивації до здоров'язбереження учасників ЕГ ($U=154,0$; $p=0,038$), а саме: бажання гарного фізичного та психічного самопочуття, розуміння труднощів відновлення втраченого здоров'я і регулярності турботи про здоров'я, а також розуміння цінності здоров'я для щасливого, успішного життя ($U=192$; $p=0,044$), як загального переконання в необхідності відповідального ставлення до здоров'я.

Крім того, встановлено, що в ЕГ за результатами формувального впливу вірогідно знижені вираженість переживання соціального стресу ($U=1321,5$; $p\leq 0,001$), фрустрація потреби в досягненні успіху ($U=1068,5$; $p\leq 0,019$), страх самовираження ($U=1168,5$; $p\leq 0,001$) і невідповідності очікуванням оточення ($U=1342$; $p\leq 0,001$), натомість підвищилася фізіологічна опірність стресу ($U=1412$; $p\leq 0,001$).

З'ясовано, що в учасників ЕГ відбулася позитивна динаміка у показниках оптимістичного атрибутивного стилю ($T=111$; $p\leq 0,001$) та готовності до здоров'язбереження ($T=269$; $p\leq 0,005$).

Показано, що розроблена багаторівнева соціально-психологічна програма забезпечення здоров'язбереження молоді вплинула на переоцінку та позитивні зрушення за конструктивними стратегіями копінг-поведінки ($T=223$; $p\leq 0,05$) учасників ЕГ, а саме за самоконтролем, прийняттям відповідальності, розв'язанням проблем, конструктивною переоцінкою.

Виявлено, що відбулися позитивні зрушення в конструктах ставлення до здоров'я учасників ЕГ за когнітивною ($T=237$; $p\leq 0,05$), емоційною ($T=265$; $p\leq 0,05$), поведінковою ($T=241$; $p\leq 0,05$) та ціннісно-мотиваційною ($T=249$;

$p \leq 0,05$) шкалами, що сприяло підвищенню рівня загального показника самозбережувальної активності та поведінки в ситуаціях, пов'язаних з погіршенням стану здоров'я, в порівнянні з показниками першого діагностичного зрізу.

Констатовано, що формувальні заходи з впровадження багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді, які були реалізовані в ЕГ, позитивно вплинули на оцінку рівня задоволеності якістю життя ($U=283,5$; $p=0,028$) та сприяли підвищенню рівня оптимістичності її учасників, збільшенню позитивних емоцій і зниженню напруженості ($p \leq 0,05$).

Впровадження розробленої соціально-психологічної програми сприяло також підвищенню адекватності оцінки агресивності у відносинах ($T=208$; $p \leq 0,05$), а також зниженню непрямої агресії ($T=124$; $p \leq 0,05$), роздратування ($T=260$; $p \leq 0,05$), негативізму ($T=104$; $p \leq 0,046$), почуття провини ($T=256$; $p \leq 0,05$) учасників ЕГ.

Крім того, зафіксовані статистично позитивні зсуви у показниках емоційної лабільності ($T=219,5$; $p \leq 0,05$), імпульсивності ($T=252$; $p \leq 0,05$), ригідності ($T=206,5$; $p \leq 0,05$), тривожності ($T=312$; $p \leq 0,05$), а також зниження вираженості соціальних страхів учасників ЕГ, що сприяло здоров'язбереженню учасників розробленої програми.

Показано, що заходи формувального впливу сприяли підвищенню рівня самоактуалізації учасників ЕГ ($T=352$; $p \leq 0,05$), що знайшло прояв у зростанні показників орієнтації в часі, потреби в пізнанні, креативності (прагненні до творчості), саморозумінні, гнучкості в спілкуванні ($p \leq 0,05$) та позитивно позначилося на розвитку досвіду самопізнання учасників програми, як основи здоров'язбереження.

У КГ статистично значущих змін не відбулося.

Отже, ефективність впровадження багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму є експериментально доведеною, а запропонована соціально-психологічна програма може бути рекомендованою до практичного застосування.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення та нове розв'язання проблеми визначення соціально-психологічних засад здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму. Запропонована концепція дослідження забезпечила системне розкриття соціально-психологічних основ процесу здоров'язбереження молоді в умовах суспільних трансформацій. Узагальнення отриманих у дисертаційному дослідженні результатів дозволило зробити такі висновки.

1. Проведено теоретико-методологічний аналіз підходів до вивчення проблеми здоров'язбереження молоді. Констатовано, що в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму проблема здоров'язбереження молоді є важливим державним завданням, пов'язаним із різними аспектами життєдіяльності молодшої людини (соціальними, психологічними, медичними, економічними та ін.), а проблема здоров'язбереження молоді має вирішуватися з урахуванням його складових: екогенетичної, соціально-психологічної, соціально-економічної, культурологічної та ін.

Зазначено, що проаналізовані підходи до розуміння категорії здоров'язбереження (філософський, психологічний, медичний, екологічний, аксіологічний та ін.) вказують на відсутність фундаментальної теорії здоров'я, що створює труднощі у формуванні понятійного апарату практико-орієнтованої теорії цього процесу. Операціоналізація категорії здоров'я дозволила розглядати цей конструкт як інтегральну категорію, що включає взаємозалежні компоненти (фізичний, психічний, соціальний, особистісний, моральний). Підкреслено, що особливістю уявлень молоді про здоров'я та способи його збереження є розуміння здоров'я переважно як фізичного благополуччя та бракує його усвідомлення як єдності фізичного, психічного, соціального компонентів, в тому числі особистісного та морального. У осіб молодшого юнацького віку ця закономірність виражена сильніше.

2. Здійснено концептуалізацію проблеми здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму в соціально-психологічному дискурсі, зокрема через її розкриття у векторах інституційної та ментальної цілісності соціуму, а також визначення соціально-психологічних та організаційно-технологічних принципів і умов здоров'язбереження молоді в трансформаційному соціумі. Проведено аналіз соціокультурних деформацій, які негативно позначаються на соціальному та психологічному статусі сучасної молоді та впливають на її здоров'язбереження загалом. Наукова рефлексія проблеми виконана на основі методології соціокультурної детермінації соціально-психологічного розвитку особистості та соціальних груп. У парадигмі становлення і розвитку молодшої людини феномен здоров'язбереження розглянуто як ефект та результат її продуктивної соціалізації, формування адекватної картини світу, позитивної самосвідомості та конструктивних патернів життєдіяльності. Розкрито основні рівні ідентифікації соціокультурних викликів здоров'язбереженню молоді (культурний, історично-формаційний, соціально-політичний, соціально-економічний та ін.). Зазначено, що у соціально-психологічному дискурсивному контексті здоров'я молоді залежить від стану психосфери, від домінуючих у суспільстві відносин. Наголошено, що в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму необхідним є концептуальний перехід від егоцентричної парадигми розуміння проблеми здоров'язбереження молоді та її психологічного благополуччя загалом до культуроцентричної парадигми з

опорою на життєво-діяльнісний план молоді людини як повноцінного суб'єкта життєдіяльності та життєздійснення.

3. Запропоновано структурно-функціональну модель формування готовності молоді до здоров'язбереження в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму, що є відображенням системи особистісних характеристик молоді людини (вікових, гендерних, соціально-психологічних, психосоматичних), в якій інтегровані ціннісне ставлення, теоретичні знання і практичні вміння ведення здорового способу життя та яка відзначається взаємозв'язком мотиваційно-ціннісного, інтелектуального та діяльнісного компонентів. Показано, що мотиваційно-ціннісний компонент готовності молоді до здоров'язбереження проявляється в усвідомленій спрямованості на збереження та зміцнення здоров'я і має такі критеріальні показники, як усвідомлення цінності здоров'я, наявність стійкої мотивації до ведення здорового способу життя, прийняття здорового способу життя як умови успішної, творчої життєдіяльності, що сприяє гармонійному розвитку особистості. Інтелектуальний компонент готовності зводиться до оволодіння сукупністю теоретичних знань у сфері здоров'язбереження. Його критеріальними показниками є наявність достатніх теоретичних знань і умінь до ведення здорового способу життя, можливість реалізації здоров'язберігаючого потенціалу навчальних дисциплін, наявність пізнавальної активності в освоєнні способів збереження та зміцнення здоров'я. Діяльнісний компонент зводиться до реалізації молоддю індивідуальної стратегії ведення здорового способу життя. Його критеріями виступають ступінь сформованості умінь молоді людини зберігати і зміцнювати власне здоров'я; адекватно оцінювати особливості стану та функціонування систем організму; систематично здійснювати профілактичні та оздоровчі заходи; ефективно протистояти впливу на здоров'я негативних чинників зовнішнього середовища. Наголошено, що загальна готовність молоді до здоров'язбереження передбачає взаємозв'язок всіх зазначених компонентів, ступінь сформованості яких визначається рівнями готовності (низьким, середнім, високим).

4. Розкрито соціально-психологічні особливості здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму з позиції структурної організації системи здоров'язбереження молоді (соціально-економічні, демографічні та регіональні аспекти). Визначено психологічні предиктори здоров'язбереження молоді в умовах трансформаційного соціуму (інформаційні, активаційні, особистісні, соціально-психологічні). Виявлено особливості функціонування соціально-психологічних складових внутрішньої картини здоров'я молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму (на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях). З'ясовано соціально-психологічну специфіку атрибутивного стилю (оптимістичного, песимістичного) як захисного механізму, що реалізується через конструктивні

або деструктивні поведінкові копінг-стратегії молоді у вимірі її здоров'язбереження в період суспільних трансформацій. Виокремлено структурно-змістовні особливості мотивації молоді до здоров'язбереження в трансформаційному соціумі (типологію, умови та механізми).

5. Розкрито змістовно-процесуальні засади побудови та реалізації багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму, із залученням системно-інтегрованого, комплексного та технологічного підходів, у межах якої розроблено й імplementовано навчально-методичний та організаційно-технологічний супровід цього процесу з виокремленням й обґрунтуванням соціально-психологічних технологій здоров'язбереження молоді на різних етапах її професіоналізації та необхідністю підготовки фахівців соціономічного профілю до соціально-психологічної роботи з молоддю в напрямку її здоров'язбереження в умовах трансформаційного соціуму.

Показано, що в основу реалізації багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді покладено психолого-педагогічні, організаційно-психологічні, інформаційно-змістовні, діяльнісні умови, які спрямовують її заходи у векторі забезпечення здоров'язбереження, формування культури здоров'я і довголіття.

Наголошено, що соціально-психологічна робота зі здоров'язбереження молоді в межах запропонованої програми була масштабною, різноспрямованою, тривалою та системною. Крім того, була передбачена вікова диференціація занять, що обумовлювало її багаторівневність, а одним із провідних аспектів запропонованої програми визначено соціально-психологічний супровід забезпечення процесу здоров'язбереження молоді з психоемоційними травмами, зокрема через застосування етнокультурних технологій, мультимодальних арт-технологій, активного соціально-психологічного навчання та допомоги.

6. Проведено оцінку ефективності впровадження багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму. Виявлено значущі позитивні зміни за індикаторами мотивації молоді до здоров'язбереження, як-то: бажання гарного фізичного та психічного самопочуття, розуміння труднощів відновлення втраченого здоров'я і регулярності турботи про здоров'я, а також розуміння цінності здоров'я для щасливого, успішного життя, як загального переконання у необхідності відповідального ставлення до здоров'я. Встановлено зниження вираженості переживання соціального стресу, фрустрації потреби в досягненні успіху, страху самовираження і невідповідності очікуванням оточення, поряд із підвищенням фізіологічної опірності стресу. Відбулася позитивна динаміка у показниках оптимістичного атрибутивного стилю та загальної готовності молоді до здоров'язбереження.

Показано, що розроблена програма вплинула на переоцінку та позитивні зрушення за конструктивними стратегіями копінг-поведінки (за самоконтролем, прийняттям відповідальності, розв'язанням проблем, конструктивною переоцінкою). Відбулися позитивні зрушення в конструктах ставлення молоді до здоров'я за когнітивною, емоційною, поведінковою та ціннісно-мотиваційною шкалами, що сприяло підвищенню рівня загального показника самозбережувальної активності та поведінки в ситуаціях, пов'язаних з погіршенням стану здоров'я.

Констатовано, що формувальні заходи позитивно вплинули на оцінку рівня задоволеності якістю життя, що сприяло підвищенню рівня оптимістичності, збільшенню позитивних емоцій і зниженню напруженості. Зафіксоване підвищення адекватності оцінки агресивності у відносинах, а також зниження непрямої агресії, роздратування, негативізму, почуття провини. Крім того, відзначено статистично значущі зсуви щодо зниження показників емоційної лабільності, імпульсивності, ригідності, тривожності, а також вираженості соціальних страхів, що також позитивно впливає на здоров'язбереження молоді. Підвищився рівень самоактуалізації молоді, що знайшло прояв у зростанні показників орієнтації в часі, потреби в пізнанні, креативності, саморозумінні, гнучкості в спілкуванні та позитивно позначилося на розвитку досвіду самопізнання молоді, як основи її здоров'язбереження.

Перспективи подальшого дослідження. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів вивчення соціально-психологічних засад здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму. Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні динаміки і спрямованості процесу здоров'язбереження молоді у напрямку вивчення взаємозв'язку типів мотивації до здоров'язбереження з особистісними особливостями молодої людини, у розробці методів роботи з молоддю щодо формування активної мотивації до збереження та зміцнення здоров'я з опорою на її внутрішні можливості. Важливим напрямом подальших досліджень вбачаємо також вивчення специфіки процесу забезпечення здоров'язбереження молоді з особливими потребами, та молоді, яка перебуває в особливих умовах життєдіяльності. Серед перспективних напрямів подальших досліджень цієї проблеми вважаємо розробку обґрунтованої загальнодержавної системи підготовки психологів, соціальних працівників та інших фахівців, які мають працювати з молоддю у напрямку її здоров'язбереження в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Список опублікованих наукових праць за темою дисертації:

1. Монографії:

1.1. Danko D.V. Characteristics of the network of health care institutions and personnel of the Transcarpathian regional health care system / Current issues of health care and physical rehabilitation: monography / G.O. Slabkiy, V.Yo. Bilak-

Lukianchuk, V.V. Brych, A.-M.M. Pishkovtsi, A.O. Keretsman, O.V. Zhdanova, I.S. Myronyuk, A.P. Spivak, K.S. Barannik. Lviv-Torun: Liha-Pres, 2019. P. 62-79. **(Scopus)**

1.2. Rohach I., Danko D. Transcarpathia as a special geographical zone for creating an efficient health care system / Scientific basis of modern medicine: monography / Rusnak I., Kotsyubynska Yu., Zhivchenko K. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2020. P. 59-68. ISBN 978-1-64871-916-5 (*Особистий внесок авторки полягає у розкритті соціально-психологічних умов організації ефективної системи здоров'язбереження молоді на Закарпатті*).

1.3. Данко Д.В. Соціально-психологічні засади здоров'язбереження молоді в умовах сучасних соціогенних викликів: монографія. К.: ПВТП «LAT&K», 2025. 303 с. ISBN 978-617-7699-88-9

2. Навчально-методичні праці:

2.1. Розлуцька Г.М., Данко Д.В., Іваськевич В.З. Дидактичні основи сучасної взаємодії учасників освітнього процесу у вищій медичній освіті: навч.-метод. посібник. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2020. 64 с. (*Особистий внесок авторки полягає у з'ясуванні особливостей формування здоров'язберігаючих компетенцій у студентської молоді у закладах вищої освіти медичного профілю*).

2.2. Козубовська І.В., Данко Д.В. Психологічні засади організації навчально-виховного процесу у вищій школі: метод. рекомендації. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 32 с. (*Особистий внесок авторки полягає у розкритті специфіки організації навчально-виховного процесу молоді у напрямку її здоров'язбереження в умовах вищої школи*).

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/37831>

2.3. Вакула Н., Данко Д. Володимир Іванович Смоланка: 60-річчя від дня народження доктора медичних наук, професора, ректора Ужгородського національного університету. Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2021 рік: рек. бібліогр. посіб. / КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» ЗОР; [уклад.: О.О. Шелак, М.Б. Бадида]. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. С. 114-117. (*Особистий внесок авторки полягає у розкритті історичної спадщини забезпечення здоров'язбереження молоді*).

2.4. Вакула Н., Данко Д. Ніна Іванівна Корабельщикова: 95-річчя від дня народження доктора медичних наук, професора. Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2021 рік: рек. бібліогр. посіб. / КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» ЗОР; [уклад.: О.О. Шелак, М.Б. Бадида]. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. С. 181-184. (*Особистий внесок авторки полягає у розкритті історичної спадщини забезпечення здоров'язбереження молоді*).

2.5. Вакула Н., Данко Д. Антон Михайлович Бращайко: 125-річчя від дня народження лікаря, поборника ідеї Карпатської України. Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2022 рік: рек. бібліогр. посіб. / КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» ЗОР; [уклад.: О.О. Шелак, М.Б. Бадида]. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. С. 95-99. ISBN 978-

617-8046-40-8 *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті історичної спадщини забезпечення здоров'язбереження молоді).*

2.6. Вакула Н., Данко Д. Михайло Іванович Фатула: 90-річчя від дня народження доктора медичних наук, професора медичного факультету Ужгородського національного університету, заслуженого лікаря України, академіка Академії наук вищої школи України. Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2022 рік: рек. бібліогр. посіб. / КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» ЗОР; [уклад.: О.О. Шелак, М.Б. Бадида]. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. С. 195-201. ISBN 978-617-8046-40-8 *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті історичної спадщини забезпечення здоров'язбереження молоді).*

2.7. Вакула Н., Данко Д. Павло Степанович Рішко: 100-річчя від дня народження організатора охорони здоров'я Закарпатської області. Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2024 рік: рек. бібліогр. посіб. / КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» ЗОР; [уклад.: О.О. Шелак, М.Б. Бадида, І.В. Когутич-Гаврош]. Ужгород: РІК-У, 2023. С. 211-114. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті історичної спадщини забезпечення здоров'язбереження молоді).*

2.8. Данко Д. Юрій Андрійович Думнич: 100-річчя від дня народження кандидата медичних наук, організатора медичної служби області. Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2024 рік: рек. бібліогр. посіб. / КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» ЗОР; [уклад.: О.О. Шелак, М.Б. Бадида, І.В. Когутич-Гаврош]. Ужгород: РІК-У, 2023. С. 178-181.

2.9. Вакула Н., Данко Д. Акош Озорі: 175-річчя від дня народження доктора медицини, професора, уродженця Закарпаття (1850-1888). Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2025 рік: рек. бібліогр. посіб. / Департамент культури Закарпат. облдержадмін.; КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» ЗОР; [уклад.: О.О. Шелак, І.В. Когутич-Гаврош, М.Б. Бадида]. Ужгород: РІК-У, 2024. С. 130-132. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті історичної спадщини забезпечення здоров'язбереження молоді).*

2.10. Вакула Н., Данко Д. Петро Гаврилович Мізун: 95-річчя від дня народження кандидата медичних наук, доцента Ужгородського національного університету (1930-1997). Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2025 рік: рек. бібліогр. посіб. / Департамент культури Закарпат. облдержадмін.; КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» ЗОР; [уклад.: О.О. Шелак, І.В. Когутич-Гаврош, М.Б. Бадида]. Ужгород: РІК-У, 2024. С. 86-93. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті історичної спадщини забезпечення здоров'язбереження молоді).*

3. Статті у наукових фахових виданнях:

3.1. Данко Д.В., Булеза Б.Я. Підготовка майбутніх соціальних працівників до використання технологій медико-соціальної роботи у професійній діяльності. *Virtus: Scientific Journal. Series: Philosophy. Psychology.*

Pedagogy. Montreal: CPM «ASF», 2017. № 12. С. 88-89. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті соціально-психологічних особливостей використання технологій здоров'язбереження молоді у соціальній роботі).

<http://conference-ukraine.com.ua/en/archivej>

3.2. Рогач І., Слабкий Г., Погоріляк Р., Ціцвакова М., Шип Д., Данко Д. Порівняльна характеристика окремих організаційних підходів до надання медичної допомоги в Україні та Словаччині. *Wiadomosci Lekarskie*. 2017. Т. LXX, Nr. 3, Cz. I. S. 439-442. (Scopus) (Особистий внесок авторки полягає у з'ясуванні соціально-психологічної специфіки забезпечення процесу здоров'язбереження молоді в Україні та Словаччині).

<https://wiadlek.pl/wp-content/uploads/2020/02/WL-3-cz-I-2017.pdf>

3.3. Zavatska N.Ye., Smyrnova O.O., Taldonova L.O., Danko D.V., Balybina O.V., Zaporozhska V.A., Myroshnichenko A.S. Problems of managing interaction of general education institutions with higher education institutions on youth health issues. *Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. Северодонецьк: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2019. № 3 (50). Т. 2. С. 55-64. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті особливостей управління взаємодією загальноосвітніх навчальних закладів з закладами вищої освіти з питань здоров'язбереження молоді).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2019-50-3-2-55-64>

3.4. Бохонкова Ю.О., Блискун О.О., Пелешенко О.В., Данко Д.В. Психологічні особливості прояву агресії та форми агресивної поведінки молоді в мережі Інтернет. *Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. Северодонецьк: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2019. № 3 (50). Т. 3. С. 33-44. (Особистий внесок авторки полягає у визначенні впливу інформаційного середовища на емоційну сферу та здоров'язбереження молоді).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2019-50-3-3-33-44>

3.5. Завацька Н.Є., Попович І.С., Данко Д.В., Піддубняк С.В. Засоби соціально-психологічної корекції суїцидонебезпечних станів особистості та її саморегуляції у міжособистісних конфліктах. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. Северодонецьк: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2020. № 1 (51). С. 111-118. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті засобів соціально-психологічної корекції для забезпечення саморегуляції молоді в процесі її здоров'язбереження).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2020-51-1-111-118>

3.6. Rohach I.M., Danko D.V. Power and activity of the health care system of the Transcarpathian region. *The unity of science: International scientific professional periodical journal*. Vienna, Austria. № 12/2019 December - № 1/January 2020. Czech Republic – Prague, 2020. P. 100-103. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті ролі психосоціальної допомоги молоді в структурі її здоров'язбереження).

3.7. Bartosh O.P., Danko D.V., Kozubovska I.V., Povidachyk O.S. Training of social work bachelors to apply technologies of medical social work. *Wiadomości Lekarskie*, 2021. Vol. LXXIV, Issue 7. P. 1634-1641. **(Scopus)** (Особистий внесок авторки полягає у розкритті соціально-психологічних особливостей застосування технологій здоров'язбереження молоді у соціальній роботі).

DOI: 10.36740/WLek202107115

3.8. Спицька Л.В., Турбан В.В., Завацька Н.Є., Крижановський О.М., Омелянюк С.М., Данко Д.В. Соціальне функціонування особистості в умовах сучасного соціуму. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. Сєверодонецьк: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2021. № 2 (55). С. 64-71. (Особистий внесок авторки полягає у визначенні ролі здоров'язбереження молоді в успішності її соціального функціонування).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2021-55-2-64-71>

3.9. Byelov D.M., Danko D.V. Paradigm as a legal category in the conditions of the military invasion. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2022. № 2. P. 17-20. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті соціально-психологічного дискурсу життєздійснення молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму).

https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2023/02/VJHR_2_2022_Last.pdf

3.10. Palagusyntes R., Shumytska H., Novosad K., Katsora O., Dzhuhan O., Danko D. Encouraging Labor Intellectualization as a Tool for Intellectual Capital Development. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22, No. 11. P. 101-108. (Особистий внесок авторки полягає у визначенні значення інтелектуалізації праці у векторі здоров'язбереження молоді).

<https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.11.14>

3.11. Бугайова Н.М., Андрющенко І.О., Данко Д.В. Подолання дистресу як складової психологічного здоров'я особистості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. К.: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2022. № 2 (58). С. 225-233. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті соціально-психологічних особливостей подолання дистресу як складової ментального здоров'я молоді).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2022-58-2-225-233>

3.12. Kovalchuk Z.Ya., Kolisnyk R.Ya., Danko D.V., Toba M.V., Tsarenok L.B., Kaskov I.O., Soroka O.M. Personal reflection and responsibility in the conditions of continuous social changes. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. К.: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2023. № 3 (62). Т. 1. С. 131-135. (Особистий внесок авторки полягає у визначенні ролі особистісної рефлексії для здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2023-62-3-1-131-135>

3.13. Bartosh O., Danko D., Kanyuk O., Hodovanets N., Myhalyna Z. Research-based learning in the education process of a higher education institution. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12 (64). P. 208-216. **(Web of Science Core Collection)** (Особистий внесок авторки полягає у з'ясуванні соціально-психологічної специфіки формування здоров'язбережувальних компетенцій у навчальному процесі закладу вищої освіти).

<https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04.20>

3.14. Литвиненко О.Д., Завацька Н.Є., Модестова Т.В., Данко Д.В., Вишневська О.П. Критерії ефективності міжкультурної адаптації молоді та її здоров'язбереження в процесі її соціалізації. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. К.: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2024. № 2 (64). С. 183-197. (Особистий внесок авторки полягає у визначенні соціально-психологічних критеріїв ефективності здоров'язбереження молоді в процесі її соціалізації).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2024-64-2-5-183-197>

3.15. Popovych I., Savchuk O., Matusiak H., Kruglov K., Kryzhanovskyi O., Danko D., Huzar V. Self-attitudes in the structure of motivational orientation of young. *Journal of Physical Education and Sport*. 2024. Vol. 24 (issue 10). P. 1342-1351. **(Scopus)** (Особистий внесок авторки полягає у розкритті значення самоставлення в структурі здоров'язбереження молоді).

DOI:10.7752/jpes.2024.10258

<https://www.efsupit.ro/images/stories/octombrie2024/Art%20258.pdf>

3.16. Halian I., Popovych I., Charkina O., Halian A., Danko D., Zaverukha O., Haponenko L., Kryzhanovskyi O. Relationship between emotional intelligence and coping strategies in young' behavior during extreme competitive situations. *Journal of Physical Education and Sport*. 2024. Vol. 24 (issue 11). P. 1518-1527. **(Scopus)** (Особистий внесок авторки полягає у з'ясуванні впливу емоційного інтелекту на здоров'язбереження молоді в екстремальних ситуаціях).

DOI:10.7752/jpes.2024.11278

<https://efsupit.ro/images/stories/november2024/Art%20278.pdf>

3.17. Данко Д.В., Завацький В.Ю. Диференціація соціально-психологічних чинників ПТСР у молоді в структурі її здоров'язбереження. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. К.: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2024. № 3 (65). Т. 2. С. 134-145. (Особистий внесок авторки полягає у диференціації соціально-психологічних чинників стресових розладів у молоді в структурі її здоров'язбереження).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2024-65-3-2-134-145>

3.18. Popovych I., Kryzhanovskyi O., Zavatskyi V., Tkachenko N., Hrytsuk O., Kolly-Shamne A., Danko D. Self-regulatory behavior styles of juniors in achieving winning outcomes. *Journal of Physical Education and Sport*. 2025. Vol. 25 (issue 1). P. 11-20. **(Scopus)** (Особистий внесок авторки полягає у

визначенні впливу саморегулятивних стилів поведінки молоді на процес її здоров'язбереження).

DOI:10.7752/jpes.2025.01002

<https://efsupit.ro/images/stories/january2025/Art%202.pdf>

3.19. Popovych I., Danko D., Yakovleva S., Haponenko L., Shcherbyna O., Kryzhanovskiy O., Hoian I. Emotional intelligence in the structure of self-control among junior athletes. *Journal of Physical Education and Sport*. 2025. Vol. 25 (issue 2). P. 241-250. (**Scopus**) (Особистий внесок авторки полягає у розкритті впливу самоконтролю на процес здоров'язбереження молоді).

DOI:10.7752/jpes.2025.02027

<https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/eb78f7aa-56a2-4e9d-b631-06342511be3c/content>

3.20. Данко Д.В. Принципи формування здорового способу життя молоді та її психологічного здоров'я в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. К.: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2025. № 1 (66). С. 107-119.

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2025-66-1-107-119>

3.21. Данко Д.В. Проблема здоров'язбереження молоді у векторі інституційної та ментальної цілісності соціуму. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. К.: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2025. № 2 (67). С. 251-260.

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2025-67-2-251-260>

3.22. Бохонкова Ю., Сербін Ю., Завацька Н., Данко Д. Атрибутивний стиль як захисний механізм поведінки студентів-активістів. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2025. № 13. С. 280-304. (**Scopus**) (Особистий внесок авторки полягає у визначенні особливостей атрибутивного стилю як захисного механізму поведінки в структурі здоров'язбереження студентської молоді).

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2025-13-12>

4. *Статті у матеріалах науково-практичних конференцій та інших виданнях:*

4.1. Данко Д.В. Історичні аспекти медико-соціальної роботи. *Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців: зб. наук. статей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Ужгород, 16 вересня 2016 р.). Ужгород: УжНУ, 2016. С. 51-53.

4.2. Данко Д.В., Рогач І.М. Емеріх Емеріхович Данко – видатна особистість, талановитий лікар, організатор медичної служби на Закарпатті. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 1 (53). С. 148-151. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті історичної спадщини забезпечення здоров'язбереження молоді).

4.3. Данко Д.В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної медико-соціальної діяльності. *Сучасна система освіти і*

виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє: зб. наук. статей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7-8 жовтня 2016 р.). К.: Київська наукова організація педагогіки і психології, 2016. С. 55-58.

4.4. Данко Д.В., Сойма Н.Д. Підготовка майбутніх соціальних працівників до застосування медико-соціальних технологій в роботі з «дітьми групи ризику». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2016. Вип. 2 (39). С. 71-74. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті особливостей формування здоров'язберігаючих компетенцій в учнівської молоді групи ризику в процесі соціальної роботи).

4.5. Данко Д.В. Формування інституту медико-соціальної роботи і професійної підготовки фахівців. *Роль і місце психології і педагогіки у формуванні сучасної особистості: зб. наук. статей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 13-14 січня 2017 р.). Х.: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. С. 21-24.

4.6. Данко Д.В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до використання технологій медико-соціальної роботи у професійній діяльності. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: зб. наук. статей за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Хмельницький, 30-31 березня 2017 р.). Хмельницький: ХНУ, 2017. С. 77-78.

4.7. Данко Д.В. Нові аспекти викладання соціальної медицини та організації охорони здоров'я в рамках кредитно-модульної системи. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. Вип. 1 (55). С. 152-154.

4.8. Данко Д.В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до медико-соціальної роботи в країнах Західної Європи. *Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів: зб. наук. статей за матеріалами VI Міжнародного науково-методологічного семінару* (м. Київ, м. Хмельницький, 18 травня 2017 р.). К.; Хмельницький: Термінова поліграфія, 2017. С. 128-132.

4.9. Козубовська І.В., Данко Д.В. Формування готовності іноземних студентів-медиків до міжкультурного спілкування. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. Вип. 1 (40). С. 136-138. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті особливостей соціального функціонування молоді в умовах трансформаційного соціуму).

4.10. Рогач І.М., Палко А.І., Данко Д.В., Гаджега І.І., Качер Е.І., Ремез А.-М. Стан харчування учнів молодших класів загальноосвітніх навчальних закладів Закарпатської області. *Проблеми клінічної педіатрії*. 2018. № 4 (42). С. 35-38. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті різноекторних особливостей процесу здоров'язбереження учнівської молоді).

4.11. Рогач І.М., Данко Д.В., Ряшко В.І. Микола Георгійович Вітенбергер – ювелір медичної справи. До 110-річчя від дня народження. *Україна. Здоров'я нації*. 2019. № 1 (54). С. 167-169. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті історичної спадщини забезпечення здоров'язбереження молоді)*.

4.12. Рогач І.М., Данко Д.В. Характеристика населення Закарпатської області. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2019. № 1 (9). С. 75-78. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті соціально-психологічних та соціально-демографічних особливостей молоді Закарпатської області)*.

4.13. Данко Д.В., Данко В.Й., Рогач І.М. Евтаназія та біоетика: окремі медичні та правові аспекти співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2019. № 55, Т. 1. С. 73-77. *(Особистий внесок авторки полягає у з'ясуванні питань здоров'язбереження в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму)*.

4.14. Рогач І.М., Данко Д.В. Характеристика показників захворюваності та поширеності хвороб серед населення Закарпатської області. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2019. № 2 (10). С. 91-94. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті значення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму)*.

4.15. Данко Д.В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до медико-соціальної роботи. *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті. Діалог культур як чинник інтеграції*. Варшава – Ужгород – Херсон: Просвіт, 2019. С. 67-69.

4.16. Данко Д.В., Булеза Б.Я. Медико-соціальні аспекти підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: зб. наук. статей за матеріалами VII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Хмельницький, 11-12 квітня 2019 р.). Хмельницький: ХНУ, 2019. С. 38-40. *(Особистий внесок авторки полягає у визначенні соціально-психологічної специфіки формування здоров'язберігаючої компетентності в процесі соціальної роботи)*.

4.17. Рогач І.М., Данко Д.В. Характеристика госпіталізації населення в заклади охорони здоров'я Закарпатської області. *Україна. Здоров'я нації*. 2019. № 3 (56). С. 52-55. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті значення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних соціогенних викликів)*.

4.18. Рогач І.М., Данко Д.В. Характеристика територіальної доступності сільському населенню гірської і передгірської зон проживання первинної та долікарської медичної допомоги. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. № 4 (82). С. 30-36. *(Особистий внесок авторки полягає у визначенні необхідності здоров'язбереження сільської молоді гірської і передгірської зон проживання)*.

4.19. Данко Д.В. Геополітичні, демографічні та соціально-економічні характеристики Закарпатської області, як важливі чинники реформи системи охорони здоров'я в регіоні. *Україна. Здоров'я нації*. 2019. № 4 (57). С. 17-22.

4.20. Миронюк І.С., Рогач І.М., Данко Д.В. Характеристика забезпеченості сільського населення передгірської та гірської географічних зон Закарпаття долікарською медичною допомогою. *Український вісник медико-соціальної експертизи*. 2019. №3-4 (33-34). С. 46-52. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті особливостей здоров'язбереження сільської молоді гірської і передгірської зон Закарпаття).

4.21. Рогач І.М., Данко Д.В. Результати дослідження серед закладів охорони здоров'я гірської зони їх доступності та якості медичної допомоги. *Україна. Здоров'я нації*. 2020. № 2 (59). С. 23-28. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті доступності та якості надання соціально-психологічної допомоги молоді в структурі її здоров'язбереження).

4.22. Рогач І.М., Данко Д.В. Геополітичні особливості Закарпатської області як важливий чинник структурної перебудови системи охорони здоров'я регіону. *Матеріали 74-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки Ужгородського національного університету* (м. Ужгород, 25 лютого 2020 р.). Ужгород: ФОП «Сабов А.М.», 2020. С. 64-65. (Особистий внесок авторки полягає у визначенні необхідності надання соціально-психологічної допомоги молоді в структурі її здоров'язбереження в умовах сучасних соціальних викликів).

4.23. Рогач І.М., Данко Д.В. Спроможність реформованої системи охорони здоров'я Закарпаття до надання доступної медичної допомоги населенню. *Eurasian scientific congress: The 5th International scientific and practical conference* (Barcelona, Spain, May 17-19, 2020). Barcelona, Spain: Barca Academy Publishing, 2020. P. 170-176. (Особистий внесок авторки полягає у визначенні значення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму).

4.24. Рогач І.М., Данко Д.В. Гірська та передгірська географічні зони Закарпатської області як території з особливими умовами в забезпеченні населення доступною медичною допомогою. *Perspectives of world science and education: The 9th International scientific and practical conference* (Osaka, Japan, May 20-22, 2020). Osaka, Japan: CPN Publishing Group, 2020. P. 852-858. (Особистий внесок авторки полягає у розкритті психосоціальної специфіки здоров'язбереження молоді Закарпатської області як території з особливими умовами проживання).

4.25. Данко Д.В. До питання формування лікарень в гірській географічній зоні України в умовах формування госпітальних округів. *Scientific achievements of modern society: The 11th International scientific and practical conference* (Liverpool, United Kingdom, June 24-26, 2020). Liverpool, United Kingdom: Cognum Publishing House, 2020. P. 223-226.

4.26. Данко Д.В. Відношення працівників закладів охорони здоров'я гірської географічної зони до заходів реформування системи охорони здоров'я України. *Actual trends of modern scientific research: The 1st*

International scientific and practical conference (Munich, Germany, July 19-21, 2020). Munich, Germany: MDPC Publishing, 2020. P. 81-86.

4.27. Корнієнко В.В., Завацька Н.Є., Данко Д.В., Гетта О.М. Концептуалізація вивчення проблеми розвитку психологічного реабілітаційного потенціалу особистості. *Актуальні питання здоров'язбереження у координатах сучасних парадигм: зб. статей за матеріалами VII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Северодонецьк, 29-30 грудня 2021 р.). Северодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. С. 57-61. *(Особистий внесок авторки полягає у визначенні специфіки психологічного потенціалу молоді в її здоров'язбереженні).*

4.28. Белова М.В., Данко Д.В., Данко А.В. Право людини на життя: міжнародні нормативне регулювання та практика національного правозастосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 73, Ч. 2. С. 188-196. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті права людини на життя у векторі її здоров'язбереження).*

4.29. Белова М.В., Данко Д.В., Данко А.В. Право людини на штучне запліднення: сучасні аксіологічні підходи. *Право в умовах війни: пріоритети, завдання, функції: зб. наук. статей за матеріалами Міжнародного круглого столу* (м. Ужгород, 14 жовтня 2022 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2022. С. 13-24. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті сучасних аксіологічних підходів до проблеми здоров'язбереження молоді).*

4.30. Белова М.В., Данко Д.В., Данко А.В. Біоюриспруденція – фундаментальна частина сучасного загальнотеоретичного правознавства. *Аналітично-порівняльне право: Електронне наукове видання*. 2022. № 4. С. 59-62. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті різновекторності проблеми забезпечення здоров'язбереження молоді).*

4.31. Белова М.В., Данко Д.В., Данко А.В. Конституційне право людини на життя. *Функціонування судових і правоохоронних органів в умовах війни: конституційні та міжнародно-правові маркери: зб. наук. статей за матеріалами Міжнародного круглого столу* (м. Ужгород, 27 жовтня 2022 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2022. С. 24-31. *(Особистий внесок авторки полягає у розкритті значення права людини на охорону її здоров'я).*

4.32. Данко Д.В. Організаційно-психологічні умови та принципи формування у молоді мотивації до здоров'язбереження. *Наукова спадщина української психології: єдність минулого та теперішнього: зб. наук. статей за матеріалами щорічного Всеукраїнського наукового круглого онлайн-столу* (м. Київ, 12 червня 2024 р.). К.: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. С. 27-29.

4.33. Данко Д.В. Психологічний аспект проблеми здоров'язбереження молоді в умовах трансформаційного соціуму. *Актуальні питання відновлення ментального здоров'я у психологічному вимірі: зб. наук. статей за*

матеріалами I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 11 жовтня 2024 р.). К.: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2024. С. 144-146.

4.34. Данко Д.В. Сучасні науково-прикладні підходи до здоров'язбереження молоді. *Життєві виклики сучасного суспільства в умовах воєнного часу: зб. наук. статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю* (м. Київ, 05-06 листопада 2024 р.) / за ред. С.Д. Максименка, В.В. Турбан. К.: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. С. 26-28.

4.35. Данко Д.В. Корекція психоемоційних травм молоді в умовах трансформаційного соціуму. *Актуальні питання гіпнозу та сучасної гіпнотерапії у корекції психоемоційних травм, ПТСР та інших психічних розладів: зб. наук. статей за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції з міжнародною участю* (м. Кропивницький, 11 січня 2025 р.). К., 2025. С. 14-21.

4.36. Данко Д.В. Проблема здоров'язбереження молоді в кризово-трансформаційній ситуації розвитку суспільства. *Здобутки української психології за воєнний час та ціна, яку вона платить за це: зб. наук. статей за матеріалами Всеукраїнського наукового круглого онлайн-столу* (м. Київ, 20 травня 2025 р.). К.: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2025. С. 16-18.

АНОТАЦІЇ

Данко Д.В. Соціально-психологічні основи здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля МОН України. – Київ, 2025.

Дисертацію присвячено вивченню соціально-психологічних засад здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму.

Здійснено концептуалізацію проблеми здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму в соціально-психологічному дискурсі, зокрема через її розкриття у векторах інституційної та ментальної цілісності соціуму та визначення соціально-психологічних і організаційно-технологічних принципів та умов здоров'язбереження молоді в трансформаційному соціумі. Розроблено та операціоналізовано структурно-функціональну модель формування у молоді готовності до здоров'язбереження в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму, що містить мотиваційно-ціннісний, інтелектуальний та діяльнісний компоненти та відповідні їм критеріальні показники і рівні сформованості (низький, середній, високий). Розкрито соціально-психологічні особливості здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму з позиції структурної організації системи її здоров'язбереження (соціально-економічні,

демографічні, регіональні аспекти). Визначено психологічні предиктори здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму (інформаційні, активаційні, особистісні, соціально-психологічні). Виявлено особливості функціонування соціально-психологічних складових внутрішньої картини здоров'я молоді в умовах трансформаційного соціуму (на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях). Розкрито соціально-психологічну специфіку атрибутивного стилю (оптимістичного, песимістичного) як захисного механізму, що реалізується через конструктивні або деструктивні поведінкові стратегії молоді у вимірі її здоров'язбереження в умовах трансформаційного соціуму. Виокремлено структурно-змістовні особливості мотивації молоді до здоров'язбереження в трансформаційному соціумі (типологію, умови та механізми).

Розкрито змістовно-процесуальні засади багаторівневої соціально-психологічної програми забезпечення здоров'язбереження молоді в умовах сучасних викликів трансформаційного соціуму, із залученням системно-інтегрованого, комплексного та технологічного підходів, у межах якої розроблено й імплементовано навчально-методичний та організаційно-технологічний супровід цього процесу з виокремленням й обґрунтуванням соціально-психологічних технологій здоров'язбереження молоді на різних етапах її професіоналізації та необхідністю підготовки фахівців соціономічного профілю до соціально-психологічної роботи з молоддю в напрямку її здоров'язбереження в умовах трансформаційного соціуму.

Ключові слова: *молодь, здоров'язбереження, мотивація молоді до здоров'язбереження, готовність молоді до здоров'язбереження, соціально-психологічні основи здоров'язбереження молоді, сучасні виклики трансформаційного соціуму.*

Danko D.V. The socio-psychological foundations of youth health preservation amidst the modern challenges of a transformational society. – Qualification scholarly work published as manuscript.

Dissertation for the degree of doctor of psychological sciences, specialty 19.00.05 – social psychology, psychology of social work. Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University Ministry of Education of Ukraine. – Kyiv, 2025.

This dissertation explores the socio-psychological foundations of youth health preservation amidst the modern challenges of a transformational society.

The study conceptualizes the problem of youth health preservation in the conditions of modern challenges of a transformational society is conceptualized in the socio-psychological discourse, in particular through its disclosure in the vectors of institutional and mental integrity of society and the definition of socio-psychological and organizational-technological principles and conditions of youth health preservation in a transformational society. A structural-functional model was developed to measure youth readiness for health preservation. This model, which has been operationalized, includes motivational-value, intellectual, and activity components, with corresponding criterion indicators and levels of formation (low, medium, high). This research reveals the socio-psychological features of youth

health preservation within a transformational society, analyzing the structural organization of its health preservation system across socio-economic, demographic, and regional aspects. It also identifies psychological predictors of youth health preservation in this context, including informational, activation, personal, and socio-psychological factors. The study further explores the specific functioning of the socio-psychological components of the internal picture of youth health, examining their manifestation at the cognitive, emotional, and behavioral levels within a transformational society. The findings illuminate the socio-psychological specificity of attributive styles-both optimistic and pessimistic-as a protective mechanism. This mechanism is shown to be implemented through either constructive or destructive behavioral strategies for youth health preservation. Finally, the research identifies the structural and substantive features of youth motivation for health preservation, defining its typology, conditions, and underlying mechanisms.

The content and procedural principles of a multi-level socio-psychological program for ensuring the health of youth in the conditions of modern challenges of a transformational society are revealed, involving a system-integrated, comprehensive and technological approach, within which educational, methodological and organizational and technological support for this process has been developed and implemented with the identification and justification of socio-psychological technologies for the health of youth at different stages of their professionalization and the need to train socio-economic specialists for socio-psychological work with youth in the direction of their health in the conditions of a transformational society.

The effectiveness of implementing the multi-level socio-psychological program for youth health preservation amid the modern challenges of a transformational society has been experimentally proven. The proposed socio-psychological program can therefore be recommended for practical application.

Key words: *youth, health preservation, youth motivation for health preservation, youth readiness for health preservation, socio-psychological foundations of youth health preservation, modern challenges of a transformational society.*

Підписано до друку 02.09.2025 р.
ф. 60х90/16, ум. др. арк. 1,9
Зам. 02/09/25-104/1, накл. 100 пр.
Друкарня Прінт Квік
м. Київ, вул. Леонтовича 9, оф. 65
т. (044) 235-0009, 235-7528
printquick@ukr.net